TUMPANGCHAL

NGE

SAITHANGPUII?

James Dokhuma

TUMPANGCHAL

NGE

SAITHANGPUII?

James Dokhuma

TUMPANGCHAL NGE SAITHANGPUII ?

Fifth Edition

Published by
James Dokhuma
at the J. D. Press,
Kulikawn, 796005
Aizawl, Mizoram.
Copies 2000

1999

THUHMAHRUAI

He thawnthu hi thawnthu awm sa behchhana ka ziak a ni a. Mahse chu thawnthu awm sa chuan thawnthu hming (title) a nei chuang lem lo a. Tin, thawnthu lar tak pawh a ni lo a ni ang, mi sawi ve pawh ka hre vak lo. Mahse thawnthu awm zawng a ni meuh mai. Chu thawnthu awm sa chu a sei vak lo a. Mahse thawnthu zirtlak leh awmze nei tak a nih si avangin, chu chu laimu-a hmangin a tuamtu leh cheimawina ka siam belh ta a. A tingaihnawmtu atan thiam vak lo chungin ka pawt fân (expand) velin ka duang danglam vak a. Mahse chu ka siksawi kual velna chuan a thawnthu lai hlawm chu a khawih che chuang lo.

He thawnthu hi Liandova te unau thawnthu ang deuh a dinhmun harsa taka ding mihring dingchhuak leh ta chanchin a ni a. A thawnthu-in kan Mizo khawsak zia leh kan mi ze mu hnu min varchhuah dan chu thu dang ni se, a thawnthu changtû mizia-ah entawn tur, dawhtheihna leh tumruhna te, rual elna leh dikna te a lang a. Chu chu keini Mizo thangtharte tan hian entawn tur pawimawh ber a nih si avangin, lehkhabu ngeia inthurochhiahtlak ni-a ka hriat avangin ka ziak ta a ni.

Kan pi leh pute hmanlai nunphungin a ngaihsan zawng tak leh an hlutsak thil thlengin he thawnthu-ah hian a lang a. Lal khua leh tuia khawtlang daingul leh pasaltha, mikawih sakawlh hmaa zam lo Mizo thangval tlawmngaite fakawmzia leh ropui si-zia te chu khawvel hmaa pho lan theih ni ta se ka va ti em!

Amaherawhchu, he Mizo ze chhuanawm tak lung-phum hi kan innghahna ber mah ni se, tuma hmuh theih lohin kan phum bo hlen ang tih chu ka hlauh em avangin, a tak inkawhhmuh mai tur hre lo mahila, thawnthu tala kan insihhmuh theih, beiseiin he thawnthu hi ka ziak ta a ni e. Tin, khawla chhut theih reng ka beisei loh laiin Adult Education Department-in Ist. Edition an chhut theih avangin an chungah ka lawm tak meuh a ni.

Dated Aizawl,
the 15th. June, 1979.

James Dokhuma
Kulikawn

BUNG 1

'Kiang rawh ka chhawnin a hem ang che'

ZANRIAH ei kham chuan Darzo zathuın khaw tlangvalho chu zan dang ang bawkin an zawlbukah an chhuak leh a. An zingah chuan Thingsai tlangval buan chak Tlungirha leh Aithangvunga pawh zawlbuk-a riah tumin an chhuak ve a. An val-upate an rawn lan ve hma chuan Darzo tlangvalho chuan chung Thingsai tlangval buan chak pahnihte chu buanpuiah an lo cho fiam a Mahse anni pahnih chuan, chhun lama thal ruah sur ruahpui-vanawnin a chhut hrep a vanga chau deuha an inhriat dun avangin an pha deuh a. Chutih lai tak chuan Darzo buan chak inti ve an val-upa Sangtuala chu a lo lut a. Sangtuala chuan mi thu haw lam leh kal lam pawh ngaihtuah hlei lo chuan thaw-vak tak hmel hian, "Kan thiante chu i infiam ang u aw, infiam na na na chu dan a lawm le, puan kha pe teh u," a tih pah chuan amah pawh chu a inveng sek nghal ta mai a. Chuti hrim hrim a cho ta chu Thingsai tlangvalte pawh chuan pha nawi muang-chang tawh lovin an inveng ve ta nghal a.

Sangtuala han invai vel kianga lo ding Darzo tlangval 'Fehtea' an tih mai hnenah chuan Sang-tuala chuan, "Kha kiang rawh ka chhâwnin a hem ang che," tih pahin hmai uang sa zet maiin Thing-sai tlangval buan chak lo deuh zawka an sawi Aithangvunga nen chuan zawlbuk chhuatpuitaha tah chhuat zawl zaupui maiah chuan an inkeuh thak thak mai a. A tawpah zawng khawtual tlangval nge nge chu a chak ta zawk a. Sangtuala chuan hmai

uang fe hian, "I chak hle mai, i lo kal leh hunah zawng Fehtea te ang pawhin an lo buan ve ngam ṭawh ang che," tiin mei nei takin Fehtea zawk chu a ṭawng khum a.

Chutia ṭul lova hmusit tak lehnghala a hming a han lam ri kher leh hnuaichhiah lutuk a, 'Kiang rawh, ka chhâwnin a hem ang che,' a ti kher chu Fehtea chuan a ngaithiam lo hle mai a. Mahse Fehtea chu lal khua leh tuia mi langsar lo tak fapa a nih ahnuhmanah Sangtuala lah chu lal upa min Lianhmunga fapa an valupa a lo ni si a. Chutia dengkhawng taka Sangtualan a ṭawng khum lai chuan Fehtea chuan lungawi lo tak hian Sangtuala chu a melh ka ka a.

Sangtualan Thingsai buan chak Aithangvunga a hneh ta chuan a ṭha a titho a. A la buan loh chak lo zawk tura a ruat Tlungirha pawh chu a cho chhuak leh ta a. Tlungirha chu thatho-awm lo taka lo tho chhuakin, "Kei zawng inbuan ka thiam ve lo, ka hneh bik lo tawp ang che," ti nang nang chung chuan a insiam a. Mahse a rilru takah chuan dimdawi bauh lova Sangtuala chu sawisak a tum ru ran thung a. Val-upa si chutia tlangval naupang zawk te laka a hram dan pur pur chu a ngaih theih zawng a ni bau lo mai a. Tichuan, Tlungirha insiam zo chuan zawi raihin Sangtuala chu a pawm ve ta chat a. A hrawm dan atang leh a vei lama a nak-nema a do dan atang chuan Sangtuala pawh chuan thapui tak tak chhuah a ṭul dawn tih a hre nghal mai a. Tan an ban ta a,

mahse Sangtuala chu ţang hman eih lovin zawlbuk bang deng dawt dawt khawpin a duh leh a bin a, a duh leh a ban-phawi vâwk vâwk ta mai a.

Chutah zet zawng Darzo tlangval an phur ta. An val-upa pakhat chuan, "Fehte, nang han buan fiam ve teh reng reng, i hneh bik ang zawng ka ti lo. Mahse infiam na na na, kan upa-a thlavang hauh nan buan ve teh," tih pahin puan ven tur chuan an han vawm zem nghal nak a. Chuti na na na chu tiin Fehtea chu a tho ve ta ţham ţham a. Ban chat hian Tlungirha chu a han pawm a. Tlungirha pawh chuan Fehtea'n a han pawm chu ţan a ngai dawn tih a hre ve nghal mai a. Zathum khaw zawlbuk chhuat-puitah zawlah chuan Darzo tlangval za-nufa rual zet leh pa-ho chuan thingnawi tuah meipui engah chuan an bial luih mai a. Tlungirha buan chakzia leh thiamzia hretu leh Fehtea chak dan leh thiam dan hre ve ve tan chuan 'ka khaw rin leh ka khaw rin' tih ang mai, a chak zawk tur hriat hleih thei loh khawpa inter tawk tura an ngaihte pahnih an ni.

Zawlbuk chhuat zawlah chuan a ţhawh khatna aţanga tha tawp chhuahin ţan an la nghal ve ve a. Fehtea chuan Tlungirha hneh hrim hrim a châk vang ni lovin, Tlungirha a hneh chuan Sangtuala a chak lo tihna a nih dawn avangin theihtawp chhuah a tum reng a. Chu avang chuan Thingsai buan chak buan pawh chu a hreh loh phah a ni. Tlangval dangte lah chuan hmuh chian theih loh hlauvin zawlbuk thingnawi têl chu an meipui chhehah chuan an vawm lut zut reng mai bawk a. Chutah

ṭan an han la a, an inpawm an vir zawk a, Fehtea chuan zawlbuk bahzar chhuatah a'n bin chhuak vawrh kai khu luih mai a. Tlungirha chu tlawm a ngai ngang a ni ang, a tho vat a, a'n bei lehnghal chat a. Chuta ṭan an han la dun zet chu an ṭang ta. Fehtea pawh chuan a chakna neih zawng zawng sawm khawma a thiamna hmangin zawlbuk awngpakâ deng rawk khawpa a han bin hlawm leh zet zawng, Tlungirha tlawm ta chuan nui sâng chung hian, "Darzo tlangval chak lo zawk mahin min chin hrep si chuan mi dang zawng buan ngam tur chi ka ni ta lo e, min ngaidam teh u khai ṭhiante u," tiin ngaihdam a dil a. Thingsai buan chak hmingthang, a tlangtluana hming chher khawpa buan chaka an sawi Tlungirha meuh Fehtea'n a han hneh ta chu, Darzo zathum khaw tlangval chu an hlimin an thawm a na ngei mai. Mahse chutih lai pawh chuan Sangtuala thung chu khawiah nge a lo bîk-bo hman hriat a ni lo. Manilomaha buan chak a intih ve tehlul nen, a hneh loh Fehtea ber kherin a hneh ta si chu a zak a ni ang, chutia hlima an au dur dur lai fahran pawha a hmel a lan loh danah.

BUNG 2

Sa a tla e

TLANGVAL leng haw chuan zawlbuk meipui lum hnung puaka ai pa-ho to fual titi chu ngaithlain mei lum chu an kil luai mai a. An sadawtpa chuan, "Kan sa chuan khawi lam tluang tak chu zawh ta tak maw aw .....? Niminpiah te kha chuan lal leipui lu-ah a kut hrukna a thar hle mai a. Lungleng khual lo kalte khan Hnahchhang lui kamah a hnu thar an hmuin kan ram ngei rawn pan ni-a an hriat danah, chang dang kan chu a la tum lo a ni châwk ang a," a han ti a. Tlangval leng haw pakhat chuan, "A kal hla lo tawp ang, kan ram chhungah ngei a la awm chiang. Vawiin pawh ka paten Phunhnawma khaw kawngah a thawm an hria," a lo ti a.

Chutia upa-ho titi an ngaithla chu leng haw an ni tawh bawk a, tlangval ṭhenkhat mutchhuak zualte chuan mut hmun an rem ta hlawm a. Fehtea pawh a feh hah avang leh a tuka lawm lova feh tur a nih bawk si avang chuan a mu ve ta a. Chutia an ram chhunga sapui rawn tla lut ta chu inrin reng ṭulin a hria a. Sa tla ralkhel awm thut thei reng ni-a a hriat avang chuan englai pawhin thin thiin a mu ngai lo tih tur a ni. A muthmunah pawh puan a veng reng a. Chhit mai theih turin zawlbuk thingnawi dahna bang kil biru laiah meichher chhit khat a rawlh ru zân reng bawk a. Chumi zan pawh chuan a inring hle a. Muthmunah chuan ṭhiante titi ngaithla chunga beng chhiin, thawm eng emaw hlek a hriat chuan inbeng kang meuha ngai-

thlain a muhil lo a ni ang e, tih mai turin a inring reng a. Mahse an sapui kawl chu rin aiin a reh rei a.

Vawkhniahzawn thla a ni a, chumi zan chuan ruah phingphisiau a surin khua a cheng cherh cherh a. Furpui tak tak a nih avangin dai vel pawh an dai dar lovin khaw kar kawng chenin a hniam hle tawh a. Chutih hun lai chu a kumkhaw thilah sapui hnaih lai a niin dai vela a inlar duh hun a ni reng a. Chumi zan pawh chuan khawvar a hnaih lam tawhin zan dang ang bawkin Bahzar veng lam aṭang bawka ar khuang chu rawn inṭanin lal mual lam ar rawn kaitho phei zelin arpa-chhiarkhuan khuang tur thla inkhawng ri chu chhiar tinah a ri thluk thluk hlawm a. Chu khuanhmasa ar khuang hnukhawi lam an la khuan thliai thliai lai chuan Pemveng arpa pahnih chauh chu an lo in khuan chhawk chhen thung a. Chu ar khuang chu zawlbuka a muthmunah Fehtea chuan mu meng ngawi reng chungin a lo ngaithla kiau a. Chutih lai tak chuan zawlbuk chhâr lam kawr kam veng fema hmeithai inhnuaia a vawk chu sakei chuan a rawn la ta mai a. Vawk chu a ngek ṭhawt a, a neitunu chu a ṭe chhul a. Chu veleh Fehtea chu a zuang tho a, "Sa a tla e," tichungin a zuang chhuak a. Sa tlakna lam zawlbuk chhâr lam kawr kam hmeithainu in lam chu a pan nghal a.

Sakei chuan a vawk lak chu a lo tihlum hman a. Mahse mipui an pun khawm ran em avangin an au thla hman a. Fehtea'n a hmun a zuk thlena a sa pawh thui fe a um hnu chuan zawlbuk riak tlang-

valte pawhin hmeithainu in chu an zuk thleng thla ve hlawm a. Chutia meichher enga mipui pung khawm an rik luai luai lai chuan a thlang leipui fing zet tura hla aṭang chuan Fehtea chuan, "Heta pawh hi vawk pakhat chu a tlu reng mai," a rawn ti lauh lauh chu an han ral hriat a. Chu sa chuan an hriat lohin vawk dang pakhat pawh a lo keuh hman tawh reng chu niin. An upa pakhat chuan, "Heti ang sa hi chu sa chimawm tak a ni châwk mai. Ei duh mang si lova ran kalpah zut chi hi zawng sa zahngai lo tak a nih ṭhin avangin mihring pawh a zah lovin fimkhur a ṭul a nia," a ti a.

Pawhchhiat a hnai tawh hle a. Zan khat chu ruahpui a sur tluk tluk zankhua mai a. Chumi zan chuan nula rim fahran pawha vahchhuah hleih theih loh khawpin khua a cheng a. Fehtea pawh chuan len chhuahna mi ni-a a hriat loh avangin zawlbuka upa ṭhenkhat chuang lut hram hramte titi chu ngaihthlak zawk tumin ṭhuthmun a rem a. An titi chu ngun takin a lo ngaithla kiau a. Upa-ho chuan an tlangval lai chanchin te, an nula lo kawm ṭhin leh an lawmnu hlui chanchin te sawiin an khupa puan suiha vaibel petin an upatpui dangte nen chuan an hun hmasa lama an nula lo rim ṭhinte chu indem fiam chung zelin titi dang dangah an pakai chho zel a. Pakhat chuan, "Kan thudang alai chuan, kan lal nula mawlh mai hi a ni, chil tiputtu ber mai chu ni," a ti a. Upa pakhat chuan, "A ni e ti rawh, kan tar tawh si, kan mit a la tar ve si lo, Taka-na, tlem lai khan, tûma hmuh a inring lo chêk a nia

niang chu, an kawmchara an châr-up chhunga a inbual lai an kawmchhak tlanga naupang sava khâwi chaw tur khau ka veh ţumin ka phawk teh reng a. An char-up chhak lam bang tlabal tawh âwng aţangin a malpui ka zuk hmu var ţhiang rual mai chu (h), ka pum nghin lawih mai zu nia," a han ti chu an nui dar dar a.

Pakhat pawh chuan, "A hmel tak phei khi chu chuti lua-in ţha ka ti em em pawh a ni lo. A tlawntlai a ţhain ka it hrim hrim a ni ber mai. A hleitling si, a itawm tawk chauhin a thau mum maih mai a. A mawngbawr pheng ţhatzia leh a nauchaw-bawm len ţhatzia mawlh khi, duh tawka phung tlak sawh hlawih hlawihah ka it tak tak a ni," tiin a han khahchhilh leh a. Pakhat chuan, "A ni ngawt mai, tu fa emaw zawng a la nihlawh dawn a nih khi. Lal fanu mal a ni bawk si, nei ila zawng tumah kan awt lo ang le," a ti a. Tichuan, nula fel leh ţha ni-a an hriat dangte chu an sawi kai zel a.

Ngunchungnunga chuan, "Kei chu Suakmura farnu saw asin ka it ber zawk chu. In en chiang ve tawh thovin ka ring a. Kan lal nula Saithangpuii ang deuh bawka tlawntlai ţha leh hmaifang pian dik a nih chu thu dang. Ka mitah ngat chuan lal an nihna lam chu thu dang ni se, Suakmura farnu saw chu a pumrua-ah na na na chuan fate nu atan ka iai loh tawng tak a ni," a ti a. An thirdengpa chuan, "A...! chil tiput mai maiin, sawi sawi teh suh u. Suakmura farnu pawh a that chu a ţha a lawm. Mahse an pi an pu aţanga tlem a sawiser kai an lo

nih tawhna hian a hre chiangte min thinhriktir ţhin a. Anni ka tihna ni lovin, mi an tun hma nun leh an chhungkaw veiken thil emaw, hribil leh piansual phar charna kawng an neih ruk te, kutkem nei leh van ni sal khawpa nun uchuak lo nei ţhin tawh thlaḥ ngat hi chu a dik a dik chuan an iaiawm a lawm. An khualchhâwng ţhain an ruangam pawhin zir mah se, chhui rûk dawl lo chhungkua aţanga zi chhuak hi chu ka iai ru tlut ţhin," a'n ti a.

Nguntiali-pa an tih chuan aw ki ring fe hian, "Saithangpuii a ţha ber mai. A hmelţha si, a mawng a zangin hna a zal bawk si nen. A kut a themthiamin zaidam leh fin a kawp bawk si. Ani ang nula hi an tam lo ngawtin ka ring. Khawi lam lal fapa tlang chang turin emaw a la rawn chaw chhuak ang chu," a ti a. Chung an titi aţang chuan titi dangah pakai chho zelin an thlawhhma chanchin te leh a kum leha an ram tuk leh tur te chu an sawi a. Chung an titi chu kil khata lo ţhu ngawi reng Fehtea chuan a lo ngaithla kar a. Zan a rei deuh dawn tak avang leh ruah a han lai a nih avangin zawlbuka paho leng pawh chu an ţin ta hlawm a.

Chumi zan zanlai pelh hlek tawh awm hun velah chuan an tlangau pa chu zawlbukah a lo lang hlawl mai a. Tlangval mutui lai chu kai tho-in, "Hei le naute u, 'kan lalpan khaw ţhenawmna tirh duhna che u a nei thut mai a. 'Ka' khaw tlangval tlawmngaiten min kalsak se ka duh mang e' a ti a. Kal thei tur tuemaw in awm chuan in kal hmain lal inah eng nge a tirh duhna che u ngaichangin in

lo kal dawn nia," tiin zawlbuk riak tlangvalte chu, tu tibik chuang lovin an tlawmngaihna a ngen a. Khua chu a thimin ruahpui lah a buakin a baw tlawrh tlawrh reng mai bawk si a. An tlangau thawm hria tlangval tlawmngai lo ṭhenkhat chu a hma pawha hnar ri hlei lo, muhil nghet ni-awm fahranin an hnâr der tlur tlur hlawm a. Tlangau thawm pawh chu lo hre duh bar tumah an awm lo. Fehtea erawh chu tlangaupa'n zawlbuk sawngkâ a rah rik rualin a muthmun aṭang chuan a ṭhu chhuak nghal a. Tlangaupa'n a sawi zawh hma hma-in lal-in lam panin a kal nghal a. Lal-inah chuan, lalpa, lalnu, an fanu Saithangpuii leh an upa min ber Hratliana chu an lo awm a. An lalpa'n Fehtea a hmuh veleh chuan, "Fehte, nangmah chauh em ni lo kal?" tiin a lo zawt var a. Fehtea chuan, "Ka hre lo, mi dang pawh an lo la kal ang chu maw. Kei chu tlangau-in a rawn sawi veleh tu dang mah zai lem lovin ka rawn ar kawh chhuah ringawt a. Eng nge pawi hai awm ta ka pu? Kal nghal a ṭul a nih chuan mahni pawhin ka kal mai ta lo ang, kalpui neih kher a ngai em ni?" a ti a.

Lalpa chuan tlangval dangte lo kal ve an awm nge awm lo ngaihchan rih a duh rilruk avang chuan, "Ti khan lo ṭhu rih phawt mai teh," a ti a. Fehtea chu tap-ai zêm nghengin a ṭhu ngawi ta ran a. Nakin lawkah chuan tlangau chu amah chauhin a lo lut a. Lalpa chuan, "Tlangval dang tumah lo kal an awm na'nge?" tiin a lo zawt a. Tlangau chuan, "Awm rih lo ka pu, tlangval pakhat chuan, 'Fehtea a kal tawh

chuan a tawk a lawm. Heti ang zan khaw-thim lutuk hnuaiah te zawng a tirha intirh ngeih loh,' a ti a. Chutia a tih lai chuan tlangval pahnih chu lo kal tumin an insiam mek a. Mahse ani vek chuan, 'Kal duh suh u, tun ang zan-khaw-tairêkah eng pawi-hai mah a nei lo ang, a intihlal vang mai mai a ni,' ti-a a khap avangin an lo kal ta lo a ni," a ti a.

Lal chuan, "A nih leh tute nge lo kal ve tum chu?" tiin a zawt a. Tlangau chuan, "Thanuka leh Dohleia," tiin a chhang a. Lalpa chuan, "A nih leh tunge kal phal lotu chu?" tiin a zawt leh a. Tlangau chuan, "Zan thim hnuai ngang a ni a, a rawl aṭang chuan Sangtuala rawl niin ka hria, bahzar lama mu a ni a, ka hre chiang chiah thei lo a ni," a ti a. Fehtea chuan tlangau lo kir leh hnu chuan, "Ka pu, khawilam nge kalna tur chu? Kal hmanhmawh a ṭul lo em ni?" tiin a han zawt leh a. Lalpa chuan, Ngunlinga khua Bualpuiah kal a ṭul thut mai a. Eng dang vang maha ṭul a ni lo a. Keima bengvar loh leh nikhua loh vang chauh a ni a.

"I hriat angin nikuma kan tang ṭam avang khan vehbur khawn nan ka silai leh darkhuang kha zakham nana ḥmangin Bualpui lal hnenah kan hnutchhiah ta khạ a ni a. Kan intiam danin kumin vawkhniahzawn thla a ral hmaa kan tlan leh theih chuan lak kir leh mai tur a ni a. Pathian zarah hei tlan leh thei dinhmunah kan ding mai ni lovin, silai dang leh darkhuang ṭha tak a hnua ka neih leh tak hian min mangnghbiltir a. Nichina ka pawn chhuakin vawk-

hniahzawn thla a ral ṭep tih ka hre chhuak a. Tichuan, a zan a zana chu kan zakhamna chu la chhuak a tlan rum rum ka duh ta a. Chu tlan sum chu kenga Ngunlinga Bualpui pan nghal vang vang tur ka mamawh ta tut tut a lawm maw le," a ti a.

Chutah Fehtea chuan, "A nih leh ka pu, ka kal dawn a nih chuan tlan sum chu min pe la, ka kal ta'ng e," tih pah chuan a tho a. Lalpa chuan, "Ka lawm ngawt mai Fehte, khawiahmah kal ṭulna ka nei tak tak lo. Ngunlinga hnena kan zakhamna dah kha chu kan la chhuak leh daih tawh e. Ka khuaah hian tlangval zawlbuk lawi, pawnthuah khai ngat za-nufa ala tam in awm a. Tlangval tlawmngai leh huaisen tak tak pawh in ni hlawm tih ka hria. Kei leh ka upate pawh hian tlangval huaisen nopui dawm tur chuang hre hrang lo khawpin in fakawm a. Mahse chung ka khaw-daingulte rau rau zingah pawh chuan arpui mei anga inchen ṭhem ṭheih zawng a ni lo a nih hi. Chung mi chhuanawm zingah chuan tunge filawr a, lal leh a khua leh tui tan tunge inpe huai ngam ber tih ka hriat duh avang chauhin ṭul lo-ah ka rawn ko buai mai mai che a ni. Tunah zawng kei leh ka khuate tana ding ngam chu tungeni ka hre ta. Fehte, tunah zawng tunge i nih ka hre chiang ta a che. Ka mit hmuhah ngei i inlantir ta a, a thlamuanthlak e. Heti ang tur hi a ni reng asin.

"Kan huaisenna hi ṭhenruaite chungtlak nan ni lovin, lal leh a ram tan, khawtlang leh kan ṭu leh fate tan kan huai tur a ni reng a ni. Tlangval tam

tak hi zawng mahni khawzawlah an uipui huai a. An huaisenna chuan tuikhur ral kai phak lovin ṭhenrual lakah an lo phai hnah hriam ve ringawt ṭhin hi khawtlang tinuam lotu an tling reng a ni. A lawmawm e, Thangbawih, zufang tuitling kha fenthlir khatin rawn thlitsak la, in se la zu mu leh rawh se," a ti a. Fehtea chuan in loh a tum eltian pawhin lalpa chuan in loh chu phal hek lo. Tichuan, lal fanu Saithangpuii chuan fenthlir lian her hawr tak mai khat teh meuhin zufang tuitling chu a thlitsak a. A in zawhah zawlbuk lam a pan leh ta a.

Fehtea chhuah hnu chuan Darzo lalpa chuan, "Kan khuaah hian lal khua leh tui tana inpe zo tlangval pakhat chauh a ni maw lo awm ni ngai le, a va'n zahthlak ngaiin a va thlamuanthlak loh ngai teh reng em! Chunga Pathianin zahngaiin bawkkhupin min thlir a, ti tê hian do la lovin kan awm hlauh pawh a. Chuti phei chu ni lo se chekah chekah Darzo khua chu kan lo ṭiau lo chauh a lo nih hi le," tiin a khuate laka a vui thu leh a sit thu chu a sawi a. Lal upa Hratliana chuan, "A ni ngawt mai, keini i upate thiam loh tak pawh hi a ni mahna. Tlangval rilru fuih ṭha zawng leh an thathona tur zawngin kan finchhuah loh vang che pawh a ni mahna. A dik takin kan valupa neih ve, kan pu fapa Sangtuala te ang te pawh hi, i upa Lianhmunga fapa ngei ngei a ni a. Tlangval chhuanawm deuh tur leh amah khum tur deuh apiang itsik zel mai, mi sei hlei pawhthlak tum ta reng reng, upa fapa apumpa a hmel pawh hi ka hmu peih nek tawh lo a nia," a ti nghoh nghoh a.

Lalpa chuan, "A ni ngawt mai, a khat a khata hetia mi chhipchhuah zawng hlira ṭhiante laka hlei a len fo mai hi zawng a la mualpho anga ti nia. Han tivak dawn ila kan upa fapa te an ni ang lawi si a. Mahse hetia mi tluang tai ta reng reng chi hi zawng an hmuingil ngai hauh lo. Tunah chuan kan hre chiang tawh a lawm. Darzo khuaah hian ka laka inpe zo tlangval pakhat chauh an awm tih kan hre ta a. Ṭawng khawlo ni suh se, mikawlh sakawlh tawn tur kan nei mai em lo ang a. Ti tê-a buh-bal mira kum tin buh hawp khawp thara pang dam têa kan awm theih hi chuan i lawm tawk mai teh ang," a ti a.

A upa chuan, "Kei zawng ka lawm law. Khaw ṭhenawm phei chuan min hria se pawnfen min fentir tak asin an nâp ang, a zahin ka zak tlawk tlawk mai. An hram chang a tamin a ralmuang leiah chauh hian an pau an tikhauh a, a huk hmunah leh do lak hun a lo thlena khup leh zul zul tur tih hriat sa reng hlawm si. An val-upa fakawm deuh zawka an ngaiha lah hi aw, mang ti angin. Amah avangin hmai kan khâp zingin dawvan kan kai mawh hek lo. Kan khaw tlangval-ho zet chu lung an tizingin khua an tivar lo ngei mai. Heti em hian an duai ang tihngaihna reng reng ka hre phak lo. Fehtea phei chu awm lo se, tlangval awm lo khua ang hrim kan ni dawn a nih hi," tiin inchham thinrimin a vaibel dawn seh chung chuan a pak sek sek a.

BUNG 3

Kar chu a per ta

PAWHCHHIAT lai a ni a, losul pawh an haw hma hle tawh a. Fehtea te chhung erawh chu an ţul kum tak a nih thung avangin mi lo zawh ruala zawh hman loh hlauvin luletin an ţang thung a. Lawm pawh nei ngam lovin leh mi haw rual pawha hawng ve hman lovin ni tla vanvuai tak meuhin an bung ngar ngar ni tin mai a. Ni khat chu khua an hai deuh bawk nen an haw tlai lehzual hle mai a. An losul chu an unauza chauhin an kal a. Chutih lai chuan sa a hnaih deuh avangin Fehtea chuan a farnute chu kalsan duh lovin silai a pu a, hnu a dal a. Sadawt chul an thlen chuan khawchhe kara ni tla tur kawl chu a sen phût a. Chutih lai chuan kawng chhaka ri bak hi a han hria a. Fehtea chuan ngun taka beng-chhiin a ngaithla ru ran a. A farnute erawh chu an titi tui em avangin eng ri mah hre tur an ni lo.

A khât tawk hian kawng chhakah chuan a ri leh bak ţhin. Fehtea chuan chu thawm chu eng thawm nge a nih a hai hauh lo na-a, a farnute erawh chuan an hriat ve loh avangin a hrilh duh kher hlei lo a. Hrilh a hnehin an hre ve palh ang tih a hlau zawk a. A hlauh ang ngeiin a chhang chiah nula chuan, "Chu! ka u, kawng chhaka ri leh bak ţhin chu eng nge ni ngai?" tiin phawk takin a zawt leh ta nghal. Mahse Fehtea chuan, "Chêpa a nih chu," a ti mai a. Mahse Fehtea chuan chepa tlan thawm a nih lohzia a hre chiang khawp mai. Nakinah chuan tlang an chhuak ta a, ni dang tea an châwlh ziah ţhinna ni

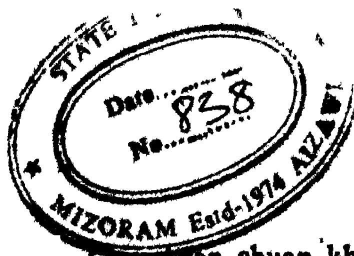
mah se, chumi ni chuan an tlai tawh em avangin tawi khawtlai lovin zunram an thiar zawk a, Fehtea chuan fanghma pakhat a vel a. An din hlek hnua kal an siam leh dawn lai tak chuan ral leh lam titih, lal leipui hlui kawr te ruama se awn rawng rawng chu an hria a. Mahse an tan eng han tih theih ni si hek lo, hmanhmawh takin an kal leh ta sauh sauh a.

In an thlen chuan zanriah ei reh lai tak a ni a. Se awn thawm an hriatna lai hmun chu an thirdeng se tlat ţhinna lai a nih avangin Fehtea chuan bengvar chhuahin thirdeng kawmchhaka an kal lai chuan a rana rana lo, se awn thawm an hriat thu chu hrilhin a lut kawi zawk a. Chumi zan chuan sial chu tuallaiah an bawk khup mai a. Thirdengpa chuan a sial chu a kim leh kim loh a en dan dan a, a se patuai 'khuang kan rual' zan danga hawng ziah ţhin, chumi zana a haw ve ta lo chuan á ngaih a ti ţha lo hle mai.

An losul hawngin an thil hriat, sapui hnaih thu chu hrilh turin Fehtea zanriah ei kham chu lal inah a kal a. Lal ina a awm lai chuan lal vanlung ura awm ţhin lal bawi, in mual vawm hranga tu mawng hial beng ve tawh Rohrima nupui Rivungi nat thu an rawn hrilh a. Rohrima nupui chu chumi ni pawh chuan anhnah la-in leipuiah a kal nghe nghe a. A khua a sik hawng, in a thleng chu a biak hleih theih loh zui ta mai a ni awm e. Nikhaw hre mumal lo-a chutia a awm takah chuan an pute chhung chu an rawn ko ta hi a lo ni a.

Chutia manganga an rawn koh tâk hialah si chuan lal fanu Saithangpuii chu kal tumin a insiam ta nghal a. Fehtea hnenah chuan, "Fehte, len duhna dang i neih loh chuan kal ve ta che. Heti ang damlo na deuh bawisawm hi ka zei lo riau mai a, men lai chhung chuan min menpui ve ang chu maw le," tiin a sawm a. Fehtea chuan hnial phal lo rilru tak chungin Saithangpuii insiam chu a nghak ve ta a. An damlo chu rin ai daihin a lo na mai a, Fehtea leh Saithangpuii tan pawh mutsan leh mai chi awzawng a nih loh avangin an meng ve ta êrh a. Khawvar dawn hnaih 'thing chang var' lai chuan a irhfiak ta ak ak a, a chat thla chu a ni ta mai a.

Leilung a lang rii riai tihah chuan Fehtea leh tleirawl pakhat chu Muallianpui lama laina hrilh a zualkoin an kal dawn a. An kal hma chuan an chhungte hnena zualko tura an kal thu lo hrilh turin Fehtea chuan Saithangpuii chu a chah a. Tichuan, Fehtea te pahnih chu Muallianpui panin varṭianah an kal ta vang vang a. Chumi ni chuan mitthi avangin feh theih pawh a ni ta lo a. Mitthi awm ni chu thirdeng te chhung chuan an sial zawnna remchangah hmangin, Fehtea hrilh ang ngeiin an ring thar kawng, tlang chhuah ep chiah, lal leipui hlui kawr te ruamah chuan thirdeng setê chu sakeiin a lo seh ngei a. Mahse ei mumal lovin a tlûk hmunah a lo kalsan leh mai a. Chu avang chuan sakei chuan a sa seh chu a rawn lam leh ngei ringin a ruang pawh hlawm riu lovin kar an chhuan hnan ta a.

Chumi zan chuan khawhar inah Fehtea pawh a leng a. A rin loh takin Saithangpuii nen khumpui lu tungchaw innghen ṭawm titihin an ṭhu dun a. Saithangpuii chu lal fanu mal, hnamchawm leh mi-chhe cho phak rual loha an neih a ni a. Darzo khaw nula ṭhaber mah ni se, lal nula ta chu tlangval kawm leh rim a hlawh loh avangin nula awm pawhin a awm vak lo a. Mahse chuti chung chuan tlangval chang lo, pachang thleng pawhin an khaw nula zinga ṭha an tih ber, huhip (hahip)-a an sawi chu a ni tho. Tu tlangval lakah mah sawi ser a kai lo a. Ngaihbel tur pawhin tumah a mitmei hmu pawh an la awm hek lo. Chumi zana Fehtea nena tungchaw nghenga an ṭhu dun chu a tlangval ṭhut hnaihpui ber a la ni hial awm e.

Chutia khawhar ina Fehtea leh Saithangpuii an ṭhut dun lai chuan an val-upa Sangtuala chu a lo lut ve a. Dar insi riala Saithangpuii leh Fehtea ṭhu dun a hmuh chuan a thinrim chu tui luma leih ang pup hi niin a inhria a. Tlangval azawnga a huphurh ber leh a elrel ber Fehtean nula azawnga a awh ber Saithangpuii ber kher hnaih taka a ṭhutpui chuan Sangtuala ngeng a chhun ta riau mai a. Rei pawh awm duh lovin thinrim puak keh lek lekin a chhuah tauhsan ta nghawng nghawng a. Sangtuala chhuak tur hmel dur hlauhawm tak chu Saithangpuii chuan chiang deuh mahin a hmu a. Mahse Sangtuala chuan Saithangpuiin a hmu a ni tih reng a hre lo. Sangtuala pawh chuan Fehtea a huatna leh Saithang-puii a ngaihzawn ruk thu tumna hnenah a sawi

chhuak lo. Ngawi rengin Fehtea chu tihmualpho a tum ta ngar ngar a. Fehtea chu a huphurh tial tial a, a itsik telh telh bawk a. Mahse a lang a pau chuan Fehtea lakah ṭhat a chhuah sauh sauh thung a.

Zan leng haw hnu hret chuan tlangau a rawn au a, "Khaih, khaih khaa...ih, zaninah kar a per pawhin khawvar hmaloh chuan tumah kal loh tur," tiin veng tawp aṭang chuan a rawn au lauh lauh a. Mahse zawlbuka riakho tlangval chu kar a per veleh a tlan nghal thei turin an inring ru vek a. Tuma tlan khalh loh nih tumin puan hnuaiah puan an veng ru sa vek tho mai. Fehtea pawh zan tina a dan angin chumi zan pawh chuan kar a per veleh a tlan nghal vat thei turin a inring ve ran a. An val-upa Sangtuala phei chu tlan hmasaber nih loh hlauin zawlbukah pawh riak duh lovin veng fem lamah lo inhmakhua lawkin hmeithainu Hringkungi inah a riak sawn hial a. Mahse chumi zan kher khera Fehtea leh Saithangpuii ṭhu dun a hmuh chu engto-in a muhil thei ta awzawng lo mai a. Zanlai ar khuanah pawh a muthmunah a la tal a la tal a. Khawvar hnaih lamah erawh zawng a muhil ta a.

Chumi zan bawk chuan Fehtea thung chu kar per ri hriat loh hlauin rei fe thlengin a meng a. Mahse riva engmah a awm tâk lawk loh avang chuan a muthilhsan ve ta a. A mumangah chuan Darzo zathum khaw tlangval zawng zawng mai chuan tlangphal se chaih tak hian an lo chaih chiam mai a. A han hawi vel pawhin tumah lainattu reng a lo hmu

lo a. Chutia, mangang leh dichhim ṭaka an chaih lai chuan an lal fanu Saithangpuii chuan fenthlira zufâng tuitling chawiin a lam pana lo kal hian a lo hmu a. Mahse tuman tulh reng reng an lo phal si lo. Mahse a tawp a tawpah chuan a lo tuth thei ta hram a. Chumi hnu chuan Fehtea chuan amah chaihtute chu phin darh vek ṭumin a lo bei ve ta a. Chuta ṭan a la inleng vel chu a inleng harh ta a. A ṭhangharhin a mumang a'n ngaihtuah chuan mak a ṭi em em mai a. An khawtlangah harsatna lian tak hmachhawn tur la nei ngei dawn niin a inhre ta a. Chu a mumang chu mak a tih em avangin a mutchhuak zawng zawng pawhin a kiansan zo a. Muhil leh mai thei ta reng reng lovin a mu meng ta reng a. Chutia muhil leh thei lova a men reng lai chuan kar chu a per ta a.

Silai ri a hriat veleh Fehtea chu zawhte sazu hmu ang maiin thawm nei miah lovin a tho vat a. A silai inchhawp chu a chuh thata a liam nghal ta vang vang a. A hnungah chuan a ṭhianpa kawm ngeih ber Thatkima chuan a um a. Khaw pawn an thlen chuan an ṭhian dunin thawm-riva ngaithla-in an han ding dun vang vang a. Ralkhat hla taka chingpirinu hram dut dut mai lo chu thawm dang engmah an hriat loh avangin tlangval dangten an rawn nan hman hlauin an kar rawlhna hmun lam chu panin an tlan leh ta a. A hmun an thlen chuan kar chu a lo per na meuh mai a. A kap fuh ngei tih hriat tak hian sakei thi chu a baw nual a. Duh anga khua a la en si loh avangin a tihngaihna dang

vak an hre dun lo hle a. Sapui hliam awmna awm lah chu khawthim hnuaiah hriat rual a ni bawk si lo. Riva dang engmah hriat tur awm lovin chingpirinu hrâm bak thawm dang chu a reh hian a reh vung vung mai a.

An han nghak hlek a, leilung a lang ṭan ta a. Fimkhur takin sapui hliam hnu chu an chhui ṭan ta a. Chuṭih lai chuan an ṭhian dangte thawm pawh an hre ta a. An ṭhianten sa hnu chu an rawn hmuh ve loh nan anni pahnih chuan an chawk reh zel a. Sakei chu ngawpui tâtkâwng bul zawlah a hliampui tuar chu a bawk tih hriat tak hian a thi baw nuaiin hnahṭhel ro a lo bawh bêk hul a. An ṭhian duna meizuk siamin an vaibel an han sepa mawng-pawn sauh sauh a, meitalh-in an la kai a. Ngawpui aṭang chuan ṭulno-ah an chhui chhuak a. Kum thum ṭul lek a la nih avangin a pik hle mai a. Suakbuka lo hlui a hruihzawlah chuan a lo bawk leh a. An inhnaih tawh hle mai a, a bawhna pawh a lo la lum vung vung danah an ṭhawn tlan tih a hriat reng mai a. Chuta ṭang chuan a hnu chu a rulchuk ta a. Anni pahnih pawh chuan fimkhur theihtawpin an chhui dun ta bawk a.

Thui pawh an la chhui hman lo, naurual leipui fing chhen vel pawh a la tling mah lo ang e — Changêl hung phen ṭitih aṭangin sakei chuan anni ṭhian dun chu a rawn zuan ta thut mai a. Mahse anni pawh inring pen-pawn reng ngang an nih avangin sir lamah an per dun lawp a. Anni pahnihin ṭan siam bawk,

sakei lahin ṭan la bawk. Fehtea chuan a rawn zuan leh hmaa kah a han tum a, mahse a ṭhianpa chuan a hliah deuh hlek avangin a kah hmain a ṭhianpa Thatkima chuan a'n kap a, mahse a silai a tlawlh ta si. Chu veleh sakei chuan Thatkima chu a rawn zuan a. Chhoh zuan ngang a nih avangin a zuang sang thei vak lo a, a rem lai Thatkima malpuiah a hmuam titih a. Ani lah sakhi thangngul rual awm vel thing vuanin ṭan a khawh bawk. Chutia an inpawt lai tak mai chu Fehtea chuan a awllan phuar thum ngul sei reih rawih, musau chherchhuan thun puitlinga hmun leh hmuna kah tumin a dinna aṭang chuan a leng thla lawp a, sakei zakdawhah tak mai chuan a hnawhna lut hung khawpin a han sai leng dawrh mai a. Sakei chu a zuang zawk a, thawm chu a reh nghal ta vang vang a.

Anni ṭhian dun chu a rang a rangin muang lei deuh laiah an insaseng thuai a. Fehtea chuan a silai a'n thun leh sawk sawk a, fimkhur takin a chhui leh ta a. An thlang kawr tê kam nghalenglutar kung nghengin lei-hruisen buk hnuaiah chuan che thei tawh lo hmel tak hian a lo mu meng kuau mai a. Fehtea chuan a han sai leh dawt a, mahse che tur a lo awm tawh chuang lo. A silai thawm hria tlangval ṭhen-khat chu an lam panin an lo tlan a. Silai ri an hriat aṭang chuan tu dang ni lovin Fehtea bawk a nih tlangval zawng zawng pawhin an ring nghal vek a. A hnuhnung berah Sangtuala thawh hai chu a lo tlan ve ṭuang ṭuang a. A rawn thlen ve hnuah chuan a neitupa ang hrimin ro a rawn rel nghal zut

zut a. In lamah zualko intirin mipui pawh an rawn pung khawm tam zel a. Sakei chu a pumin an zawn hawng a, lal in tualah mipuiin an en lui lui a. Chumi ni chuan an lal upa Hratliana chuan a ai ta nghal a.

Chu thilah pawh chuan Fehtea chu tuman an chelh lo tih chu Sangtuala pawhin a hai lo. Mahse a kâ aṭangin vawi te khat mah Fehtea fakna ri a phuh chhuak duh reng reng chuang lo. Fehtea chu a chet ṭhat zawh poh leh Sangtuala thinrim chu a zual ting mai a ni. Tichuan, a remchang ang anga tihhmminghliau a, a tlangtla lo thei ang bera siam tum ru ran chungin a finna verther tak chuan chawl lovin a chang ran reng mai a ni.

BUNG 2

Thang khatna a per ta.

MIHRING nih phungah hian mi fel leh mi bak sâwn apiangin elreltu an ngah ṭhin a. Chu chu he sualna khawvel kalphung hi a nih avangin, Fehtea pawh chuan elreltu leh itsîktu a ngah hle a. Chung amah elreltute zinga a huaiham leh a hmahruaitu ber chu Sangtuala a ni. Sangtuala te chu Darzo zathum khuaa khawsa thei ber pawl an niin a pa pawh lal upa a ni a. An upa min ber Hratliana nupui chu Sangtuala nî, a pa farnu a ni nghe nghe a. Mahse upa Hratliana chuan Sangtuala mi-zia leh Fehtea mi-zia chu a hriat chian dun em avang chuan Sangtuala chu an pu fapa ngei mah ni se, a ṭan chuang hauh lo a. Fehtea lah a en dan a dang chuang hek lo. Sangtuala chuan nupui a nei tawh mai ni lovin, vawi hnih vawi thum a nei tawhin fa pawh pali lai a nei tawh a. Mahse a nupui neih tawhte chu an ngam thei mawlh lo a ni ang, a ṭhen leh ṭhin.

Mahse anmahni khaw khat pa nuamsa leh mualkil mi ṭha ngang an nih avangin, an zahawmin an challang a, nupui pawh a hmu thei phian reng a. Mahse hmeichhe ngamna tur zâwnga enkawl ta lo chu sum an chhuah leh ṭhin. Amah phei chu val-upa fing tak leh âwmkhauh tak a ni a. Mahse a chapo em em a, aia michhe zawk hmusit chi leh mi ṭawng bawl bawl, vaupung na tak, ṭawngkam thiam thla zuah si, mahse mahni infak zut zut chi [illegible] ni. An chhungkaw khawsak theih avang chuan val-upa thusa ber pawl a ni lo thei lo a. Tin, a

ing hle reng a, a fin dan a herh deuh pawh a.

Chutih lai chuan Darzo khaw tlangval pakhat sangtuala er ber Fehtea chu tlangval vanglai a ni ve a. Tun hma chuan lal miṭha leh mual-kil an ni ve ṭhinin Darzo khaw tuiliak reng pawh an ni lo. Rotlang lal khua leh tuiah lal upa chan changin an awm ṭhin a. Mi huaisen leh pasalṭha chhungkua, mikawlh sakawlh hmaa tlan ngai lo. Fehtea pu phei chu ram lama thangchhuahna tura sa serh a kah zat ngawt pawh vawi hnih vawi thum thang-chhuah theihna tura tam sa serh kaptu a ni hial a. Chuti khawpa Rotlang lal khua leh tuia mi challang chu ni mah se, Fehtea pu a thi a, Fehtea pa-in nupui a neiha fa pali a neih hnu, Fehtea chhang hmeichhia thla kaw mi lek a nih laiin a nu chuan a thihsan leh ta nghal a. Upa-in, 'Sal khat khatin vanduaina hi a lo kal lo,' an tih angin Fehtea pa mitdelin a zui leh ta mai bawk si nen. Tichuan, lai khua leh tuiah zawi zawiin an chan a hniam tial tial a. Tun hma tea miṭha lena an lo len vena ṭhin, Rotlang hmun ngei pawh chu nuam an ti ta lo a. Fehtea ni pasal neihna Darzo lamah an pem ta a ni.

Darzo khua-ah pawh chuan an nî te bak chu laina dang tumah an nei chuang lovin vanlaia tla an sawi ang mai an ni a. Amaherawhchu, Fehtea te unau chu an felin a u (farnu) te pahnih pawh nula an la niin, Darzo khaw nula inleng hmu pawl tak pawh an ni. Tin, chutih hun lai chuan Fehtea nau pawh a nula ve êr êr tawh a. Fehtea chu mi ṭawng

tam lo tak, pian thiam thlerh thlawrh, âwmkhauh zet mai leh inbuan thiam fahran mai hi a ni a. Tlangval ƒang-ngaihnobei tak, hmel ƒel ren rawn, en aia belh chiâna ƒian zawk â ni. A hming tak phei chu a pu pasalţhat chawia an sak Hrangkunga a ni a. Amah pahnei fapa mal ngang a nih avangin, tet tê aţangin a pa chuan a khawilo nihna apiangah a hruai ţhin a. Thlawhhma kawng zawh tham a nih hma aţangin lo lam hna pawi-pang engkimah pa hnung zuia kat kat ve ţhin a nih avangin, a feh ve tirh phei chuan a la tê khawp mai a, chuvang chuan, miten 'Fehte, Fehte' an ti ţhin a. Chu an koh fiamna chu a pu hlen ta a, mi tinin 'Fehtea' an ti ta theuh hlawm a. A hming tak 'Hrangkunga' a nih pawh hriat loh khawpin an ti Fehtea zo ta a ni.

Chutih laia ram pumin an ngaihsan ber chu, mi tlawmngai leh pasalţha an ni a. Chung thilah chuan Fehtea chu tu cho phak mah a ni lo. Sangtuala pawh chuan a chunga lengah a dah hrim hrim a. Mahse Fehtea te chu lal khua leh tulah mi langsar an nih loh avang leh, Sangtuala te chu lal miţha mualkil an nih thung si avang chuan, an challanna leh val-upa a nihna chu Fehtea ţhleihnawnna tura tlangval thuhnuai nan hman a tum ru ran mai a. Fehtea chu tlang hriatin mi tlawmngai leh huaisen ni mah se, Sangtuala thung chuan a lang lo lam aţanga Fehtea phurh chhiat tumin a lo bei ve ngar ngar thung a. Tichuan, Darzo zathum khaw tlangval thei ve ve te chuan tum ngang lo tak chu tumin hma an la dun dawn ta a ni.

Chung lai chuan Fehtea chu 'Lianchia vanglai' an sawi ang mai a ni a. Darzo nula zawng zawng tih

leihin an ngaizawng ta beuh emaw tih turin a to a. en ngaihna hre lo khawpin an inthik kual ţhum ek mai a. Chu tak chu Sangtuala chuan remchanga man a tum ru pân thung a. Chuti khawpa tlangval leh thei tichhe tur chuan Sangtuala chuan a finna herek leh verther tak chu hmangin, Fehtea tihmingchhe turin tlangval dangte chu a vehthlem vel ta a.
val-upa ţhian dangte chu a mal tê tê-a hminin langval naupang zawkte pawh val-upa ţangrual chuan an thunun hret hret a. An thunun theih loh tlangvalte pawh an hmin theih nan, a pawnga taka Fehtea chu sawichhe nghal mai lovin fak chung rengin zawi zawiin an chhimbudawi a. Tichuan, nula lakah tihleihnawn an han tum ta phawt a. Lenna hre lo khawpa Darzo zathum khaw nula zawng zawng chu Fehtea laka tih nawrh an tum ta phawt a ni.

Darzo nula zawng zawng thunun thei tur chuan Darzo tlangval zawng zawng chu thunun hmasak theih a ţul tih Sangtuala chuan a hmu kiau mai a. Tlangval berin ui ekpu pawh tluk lova an sawi duh ţheuh ngat chuan, nula tuman 'ka ui ka ar' an ti duh dawn lo tih ani val-upa lung fing thlawi thum tawh chuan hai hek lo. Tichuan Fehtea thlimin, a awm-bo hlan chuhin zawlbuk leng paho ţin hnuah Sangtuala chuan tlangvalho chu heti hian a fuih ta a. "Naute u, hei Fehtea hi Darzo khaw tihmingţhatu leh chawimawitu tak pawh a ni a. Kan nulate ngaihsan a hlawh viau pawh hi a lawmawm a. Amaherawhchu, Fehtea hi ngaih aiin mi hriam hre tak a ni a. Kan khaw nulate hi nupuiah a nei vek dawn lo tih chu hriat sa a ni a. Mihring leilung danin hmeichhe

pakhat a tarpui ve mai dawn a. Amah a fel na e tih vanga hetia kan ar ngam thlah a, kan se zawl chhuah mai mai chuan kan nulate a khawih chingpen nasa lutuk thei dawn a.

"A thu hrimah keini pawh nupui chhia ṭha la nei tur ṭheuh kan ni a. Hetia kan nulate a khuaikhem tam lutuk hi chuan, a tua-te emaw chu keini zinga mi hian kan la nei leh lo thei dawn si lo a. Chutih hunah chuan Fehtea hian kan hnung lamah min nuih ru ver ver dawn tihna a ni a. Hmeichhe pakhat chu duh leh lo kimkitpui ve ta pawh ni se, a hriat thiam theih. Mi fa duh lai ngawih ngawih hetia a kalpah zel zul mai hi zawng kan nulate thiam loh a ni tawh lo a, keimahni, Darzo tlangvalte thiam loh hi a ni daih zawk tawh tih i hrethiam ang u. Kan khaw hmingchhiatna vengtu tur leh mikawlh sakawlh laka duai lo tur, lal khua leh tui humhimna chu kan kuta awm a nih si chuan, engti-zawng pawha Darzo khaw hmingchhiatna vengtu tura a mawhphurtu chu kan ni a. Kan khawtlang tana pawi khawihtu chu khaw chhunga mi an ni emaw, khaw ṭhenawm an ni emaw, Darzo tuiliak kan nih phawt chuan chawkhawn aṭanga kan lal te thleng hian an himna tur leh an hming ṭhatna hmakhua thleng hian keini tlangvalte mawhphurhna hi a ni si a. Chuvangin, hetia Fehtea'n a nawm a mâka kan nulate a kalpah fo mai hi kan vên a hun ta. Chutia ka sawi chu kan nulaten lo hria se, anni hmeichhe mawl zawk chuan an hmakhua kan thlirpui a ni tih pawh an la hrethiam kher rih dawn lo a. Chuvangin, zanina Fehtea awmmawh avanga kan nulate rel ta ang dawn dawna kan

ţawng te pawh chu tuman kan nulate kan hrilh leh tawh tur a ni lo. Amaherawhchu, Fehtea nun dan hlauhawmzia leh kan nulate a laka an inthiarfihlim tawh a pawimawh tâk thu erawh chu awihawm taka sawi thiam a ţha ang. Kan sawi dan tur pawh heti hian han duang chhin ta ila : Aw le, a hmasain tu hnenah mah Fehtea hi kan rel chhe tur a ni lo tih hria ila. Tin, amah kan itsik leh kan elrel vanga hetia phiar phak ta lah hi kan ni hek lo. Kan khawtlang kan hmangaih a, kan nulate hmakhua ngaihtuahin kan duhsakna avanga hetia zaninah pawh hian inrawt khawm ta mai kan ni chauh zawk tih pawh inhria ila.

"Kan lenna lama kan nula kawmte hnenah pawh Fehtea hmingchhiatna tur kan venpui avanga nula tih dêm dûm a ţhat lohzia sawiin, a lama an ţan lohna tur leh an mahni ngei pawh an inngaihbel lohna tur zâwnga sawi thiam tum ţheuh ila. Tin, fiamthu haub lovin Fehtea hma pawh kei ka ngai tak tak a. Kan khaw tlangval chhuanvawr ber hi a hmingchhia ang tih ka hlau tak tak bawk a. Chuvangin, a hriat loh hlana a hminghliauna tur kan vên-sak hi kan tih makmawh pawh a ni ta. A hriat laia a hma kan ngaihzia kan tihlan chuan a lawm pawh a lawm zawk na'ng. An hma kan ngaihsaka te hriat kher a ţhat chhuah tum mi zawng mi chapo an ni ngai. Chuvangin, in nula rimte pawh chuan Fehtea hnena an sawi leh kher lah a ţul tawh hek lo'ng a. Amaherawhchu, Fehtea laka an nun an fimkhur a ţulzia leh, ani Fehtea lahin tumah tih bik nei lova a tih zel zui thu sawi ula. Tlangval zawng zawngin a khata khata kan sawi ţheuh chuan ani Fehtea laka hming-

chhiat hlau ve ngawih ngawih bawk si chuan an zawm em em ang.

"Tin, thawk-aphita pak chhuah teh chamchi pawh a ţha chuang lo. Titi inman kai remchan laiin in tiri zauh ţhin ang a. Tin, nula in chhaih fiam chângte pawhin fiamthu titak siin in tiri zeuh ţhin ang a. Nanga hmeichhe lungmawl zawkte chu keini Darzo zathum khaw tlangval ţangrual chuan kan hmin em em ang," tiin thiam takin a sawi vel a. Val-upa dangte pawh chuan Sangtuala lamţang taka thu an sawi ve bawk si avang leh, tlangvalte chu val-upa thu thu-a awm an nih bawk si avang chuan, Fehtea chu mi tin entleu a nih theihna tura ţan lak tumin an rilru an siam ta sauh sauh vek mai a ni.

Chutia chhum lo chat lova Darzo khaw tlangval ţangrualin er bera an neih tâkah chuan nula tam tak chuan an rilrua Fehtea an lainatna chu an zuk hret hret a. Val-upa fing verther zet mai hova tlangval ţangrualin nula mawlmang ve tê tê tlawm leh zah dawn lo lêk a, kawikawm thin ang a ţangruala an dan chêp takah chuan an hmin thei teh meuh mai. A ţhianpa kawm ngeih ber Thatkima meuh pawhin Fehtea an puh dan leh a ţhiante zawng zawngin an phiar dan chu a dik leh dik loh pawh a hre ngam tawh bik si lo. An nula hmin tawhte hnenah phei chuan Fehtea leplerh rukzia leh 'nula ral' ringawt a nih thute chu inthlahrung hauh lo leh a tuitla lo thei zia-in an sawi a. Chang chu a dik a dawk hre lo nulate chuan an thiante hnenah an lo sawi chhawng leh zel dawn tih hre ra ran chungin an sawi hmiah hmiah mai si a. A hnenah phei chuan anmahni dâwt ngei pawh

Tlangvalho chuan an awih ve tak tak a. Dawt sawiah leng inngai lovin Fehtea nungchang tak tak ni hlakah an ngai ṭheuh tawh a ni.

Nikhua a lo rei china Fehtea'n nula mitmei hmuh a bar a neih tak si lohah chuan, nula rim a chuankaina tur fahran pawh a hre mumal ta lo a. Tlangmah thu belh chian hleih theih awm si lovin thu a thang a thang chamchi mai a. Mi tin tih theih deuh thawin Fehtea an hmuh dan chu a tleu ta hle ṭheuh mai a. Mahse amah eng han ti chi awm hmel a an hmuh bawk si loh avang chuan, 'chutah khatah, chutin a ti, khatin a ti' tih tur awm si lovin, tlangval rualin entleu ta ṭheuh si chu an mi-anglo dah ṭhat ve ta mai mai hlawm a. Chuti taka Fehtea chu bur chhe lân taka a lân takah si chuan mahni khaw zawla awm pawh nuam lo tiin awllen lai phei chuan hlawhhlâm zuarin khaw ṭhenawm lamah a invawm bo ta deuh reng a.

BUNG 5

Thang hnihna a per leh ta

CHUNG lai chuan ṭhival leh ṭhi chi dang dangte hlawhhlâmin an zuar nasa a. Fehtea pawh sum par lawra vak chhuak chamchi ṭhin chu a nih avangin, Sangtuala tirh ruk angin Darzo tlangval pahnih Thangbilha leh Saliankhuaian hlawhhlâm ṭhi zawrh-puiah Fehtea chu an sawm a. Awllen lai a ni bawk a, an ṭhian zaho chuan Ṭiau chhak lama Dawn khua leh Leisen leh Siallâm lama kal an tum a. Chung tlangval pahnihte chu engkimah Sangtuala 'berhva' hi an ni hrim mai a. Sangtuala chuan Fehtea a phiar rukna a nih sawi duh hauh lovin Thangbilha leh Saliankhuaia chu thu a chah a. Chu a thu chah chu :

"Dawn khuaah khian laina hnai tak kan nei a. Inhre chhuak lawk lovin kan awm a. Tlem lai a Ngharchhip lal khuangchawi tuma kan lal hnung zuia ka pa a va kal ve khan, anni Dawn khua aṭanga lo kalṭe zingah chu kan chhungte chu an rawn tel thla ve a. Chumi aṭang chuan an va inhre chhuak ta a. Chumi ṭum chuan an tlangval lian thelh thawlh, hmelṭha tak mai pawh a lo kal ve a. Chu kan chhungte chu Dawn khuaah chuan a khawsa thei pawl tak an ni nghe nghe awm e, a thlente pawh in han thleng dawn nia. Kan chhungte hnenah chuan kan khuangchawi tum thu hi in rawn sawi ang a. An tlangval phei chu lo kal ve ngei ngei se la. Amaherawhchu, nangnin in hriat tur chu, kan chhungte an nih tumah inhrilh tur a ni lo a, Fehtea phei chu hrilh hauh suh ang che u," tiin a chah a.

Thangbilha chuan, "A nih han thlen chilh dawn pawh ni ila, an hming teh reng pawh kan hre si lo va,

..tin nge maw kan han zawn chhuah ang le?" a ti Sangtuala chuan, "A ni tak, an pa hming chu iauluaia a ni a, an tlangval hming erawh chu ahmûnga ti ta meuhin ka hria," a ti a. Tichuan, hangbilha leh Saliankhuaia leh Fehtea te pathum ..u Muallianpui lamah Hemphunga Bualpui kaia uipui per kai tumin an chhuak ta a.

..ngtuala beisei aia hmain Dawn khuaa an chhungte ..u an lang thla hma a. A chah ang ngeiin an ..awn khaw-chhungte tlangval Zahmûnga pawh chu lo kal a. Sangtuala pa khuangchawi hun tur pawh ..ar a la awm deuh a. Zahmûnga hnenah Sangtuala ..huan Darzo khaw tlangval Fehtea leihnawn nachhan ..i-awm zawng zawng chu sal lovin a hrilh ta vek a. Chuti khawpa zathum khaw tlangval zawng zawng leh nula zawng zawng laka tuitla lo tlangval ta chu, Zahmûnga pawh chuan a engamah hma chuan a'n hmu tleu ve nghal ringawt bawk a. Chu mikhual tlangval Zahmûnga pawh chuan Fehtea chu a eng hu-ahmah a ngai ta bik lo tih a hriat veleh Sangtuala chuan Zahmûnga chu Fehtea tih mualpho lehzual theihna tur hmanrua atan hman a tum leh ta zel a.

Zahmûnga hnenah chuan, "Zawlbuk i rawn chhuak tlai deuh ang a. I lo kal ve hunah tlangval dang hriat ngei turin Thangbilha leh Saliankhuaia hnenah 'Zanin chu, nula min rimpui ve teh u, nangni thian dun hian. In lo zin lai khan in thianpa khan Darzo zathum khaw nula kim vek tawh khan a insawi a. Mi theih hnu an nih leh nih loh chu an hmel atangin ka hre thei khawp asin. In thianpa khan thei kim tawh thawthâng khan a insawi si a.

A dik nge dik lo chu kan hre mai dawn a lawm, tiin lenpui atan anni pahnih chu i sawm ang a," a ti a. Zahmûnga chuan, "Chutia a sawm ngawtin Thangbilha te ṭhian dun chuan an hre thiam dawn em ni?" tiin a zawt a. Sangtuala chuan, "Hre thiam teh reng ang, ka hrilh vek tawh nghe nghe. A sawm hun hunah che u in lo hre thiam dawn nia, ka tih vek tawh kha," a ti a.

Zan khat chu zanriah eikhama zawlbuka an chhuak khawmin meipui an lo kil bial luih lai chuan Dawn khaw tlangval Zahmûnga lo lut chuan Thangbilha leh Saliankhuaia hnenah chuan, "Zanin chu tu ngaih-zawng zawk emaw min rimpui teh ang che u. Kan khuaa in lo kal lai khan in ṭhianpa Fehtea in ti emaw ni khan Darzo nula kha thei kim thawthângin a insawi a. Eng ang chiah nge ni teh reng kan en ang chu maw le. Nula la him leh him lo chu ka hre thei riau asin," tiin Thangbilha te ṭhian dun chu a sawm a. Chu a ṭawng, 'Fehtea in ti emaw ni khan Darzo nula thei kim thawthângin a insawi' tih lai tak chu an val-upa pakhat chuan dilchhut takin Zahmûnga chu a zawt nawn leh ngat a. Fehtea ṭawngkam ni-awm a'n sawi chuan, chumi zan la la chuan Darzo khua a deng chhuak nghal a ni.

BUNG 6

Thang thumna a pawt per leh ta

Bawn khaw thleng thlenga Darzo khaw nula tihmingchhiat tum anga Fehtea an ngaih tak ṭheuh si-ah chuan, nu leh pa tam zawk thinrim lah chu an nuak keh lo chauh a ni tawh a. Fehtea ṭantuten a thlavang hauh an tum hlek pawhin thih ngamin an inseh peh lo chauh a ni zel tawh bawk si a. Chuti ang ḳarah chuan Fehtea nihna dik tak hmu rutu tan pawh 'pip e, pup e' tih ngamna chi a ni tawh lo. An puh dan ang ang chu ngawi rengin a sepui ruah tuar tlawk tlawk ringawt tawh mai a ni. Chuti khawpa an sawi tuitlak loh tawh hnuah pawh Sangtuala duh tawk a la sa lo a ni ang chu, kawng dang a ngaihtuah leh ta a. An sawi chhiatna zawng zawng chu ṭawngkam ringawt, fiah hleih theih loh a nih hlawm avangin, a nemngheh nan Sangtuala chuan a thang pathumna chu a pawt per leh dawn ta a ni. Fehtea chu tlangval a la nih ve tho si avangin inkiltawih tak chung hian zawlbuk a la lawi ve hram hram ṭhin a. Chutih lai chuan a pa chu thih ngamin a dam lo a. Chutih lai bawk chuan ṭhenawm tlangval chuan Cheural nula nupuiah a nei a. Zan tin Fehtea chuan a pa a bawisawmin a mut chawlh duh hnuah zan rei tak takah te zawlbuk a pan ṭhin a. Chung hun lai chuan nupui nei thar pawh an nupui te kiangah an mu zawk a, zawlbuka riak turin an kal leh ṭhin a. Chutiin nupui nei thar te ngei pawhin zawlbuk lama an riahsan ṭhin avang chuan inlawithlem pawh an ching fo ṭhin reng a ni.

Sangtuala chuan Fehtea tihhmingchhiat lehzualna tur leh vangtlang hma ngeiah pawh a insawi hul

zawh hauh lohna tura a ngaih, kawng dang a ngaihtuah chhuak leh ta a. Fehtea chuan Paite puan, ţial dan danglam tak, a pa-in Paite ui zawng ta uituaia a thleng hi a nei a. Chu puan ngei mai chu Sangtuala chuan naupang a ruk chhuahtir a. Fehtean a pa damlo a menpui hnua a zawlbuk lawi tur kal hun zanlai-arkhuana a hawng lai nang tawk chiah turin, Fehtea te ţhenawm mo thar chu Sangtuala chuan a lawithlem ta a. A lawithlem nu lah chu a lo diau lo nasa mai, a um chhuak; Sangtuala tlan chhuak chuan khawlaiah Fehtea Paite puan chu a thlauh a. A umtute chuan man ngei tumin an um zui a. Zawlbuk thlenga um luh rawk tuma an umna lamah khawlaia puan tla chu an chhar ta hlauh mai a. Chutah Fehtea zawlbuk lawi tur chu an va um phak ta bawk si. Zan rehah khawlai dungah chuan lei chhe kuai khawp thu namai lo tak chu sawiin hmelsen nen an inchhal ta khê-khaw a. Mahse an thu chu khawlai dunga sawi fel mai chi a nih loh avangin an thawma harh ţhenawm hnai lo zuang chhuak vete chuan an pawt ţhen ta rih a. Fehtea chu ţang eng ang mah se, lal in rap lo thei a ni ta lo. Mahse chuti khawpa hmingchhiat theihna humsual chu daitir tum mah se, an thu buaiah chuan Saithangpuiipa chuan Fehtea a nih chu a ring hauh lo thung.

Fehtea puan an chhar ngawt dan leh a hma aţanga Fehtean puan a tihbo thu a sawi lo hretu ngeite an awm ve bawk si avangin, chung thil chi hrang hrang inbengberek khawm nen, an thubuai chu an chhui tawn tuak vel ngial hnuah leh, chumi zan chuan

·htean chang dang a kan miah lo tih hmutu Fehtea damlo ţhutpuia leng, an sadâwt ngei chu hretu a :h bawk si avang chuan, Fehtea chu ni theiin an ·v ta lo a. Mahse lawithlem thubuai hialah a tel tâkah si chuan Fehtea chu a hming chhe ta tho o a ni ber e.

ɔarzo zathum khaw nula leh tlangval zawng zawng :h theihin Fehtea tlangtlak lohna tur zawnga dâwt ›awh pawisa lova an rel chhiat reng tâkah si chuan, ehtea tan pawh khaw hawina leh ţhenrual zinga ·mik châkna pawh a nei tawh lo a. Tlangval dangte ·nga khawhar ina riah leh nula rim ve te thleng ›âwha a châkawm loh zawh tawh vek avang chuan ·an pawh leng chhuak mumal lovin a nî te inah a ›awm mai mai ţhin a. Eng emaw chânga a ţhianpa Thatkiman a rawn len chilh leh zeuh ţhin tih mai ioh chu ţhian dang tumah pawh a kawm lo. A farnu ·c lah chu awm ţhiau ţhuau hlawm mah se, Fehtea an er rawn aţang chuan inleng tumah chuangkai duh lah awm tawh hek suh. Val-upa ţangrualin tlangval an thunun avanga tlangtla lo ta chauh a nih thu chu eng ang pawhin sawi fiah tum mah se, ţukhawkhain an awih saka zeng dawn chuang lo tih a hriat avangin a ngawi mai mai a. 'Fahrah leh vangtlang an ţangrual' tih zawng zawng neih zo-in, insawi hmai fai rual a ni lo tih a hriat chian em avangin, tlang sel leh do rawn chu hrehawm ti ngawih ngawih chungin a tuar fan fan a.

Mahse a ţhianpa Thatkima te chhung leh a ni Ralvani te leh tu tute emaw chuan Fehtea dikna leh ropuina

thuhruka awm chu an hmu kiau thung a. Engtikah emaw chuan zângkhua à la bungbu ngei ang tih an ring tlat a. Tin, Saithangpuii-pa pawhin Fehtea chu a ring em em a. Mahse khawtlang ţangrualin an er rawn tâkah si chuan, a khuate avanga 'lal' chauh a nihzia a hre chiang si a. Chung thil avâng chuan Fehtea lam hawia thu sawi ngam tumah an awm rih lo. A nî Ralvani chuan a vahpa Fehtea chu a khawngaih em em a, engtikah emaw chuan Fehtea 'ni' chu a lo la her chhuak ngei dawnin a ring tlat thung à. A theih ang tawk tawk leh a thiam ang angin a hnemin, chhel taka tuâr turin a fuih sauh sauh thin a ni.

Fehtea an dọ rawnna-a a bul tumtu ber chu Sangtuala a ni tih hretu an tam lo hle a. Sangtuala chu valupa lung fing tak a nih avangin, mi kutin rul kua a zep zar zar zel a. Amah tak phei chu Fehtea lakah ţha-awm berin a lang nghe nghe a. Ţum khat an losul hawng pawh loh theih lohin an kal dun a. Chumi ţum pawh chuan Sangtuala chuan Fehtea chu hrehawm ti lo tur leh tuar fan fan turin, hmangaihtu ni-awm fahranin a hnem nghe nghe a. Fehtea chu tlângval fing vak lo chu ni se, a lainattu berah pawh a chhâl hial ang chu, tih turin Fehtea lakah chuan Sangtuala chu a inlantir ngaihnobei thiam a ni. Mahse engkima a bul tumtu leh a chala phung ţawp tura chu amah Sangtuala vek chu a ni si tih hre chiangtu chu, Saithangpuii leh anni Fehtea chhung leh a nî Kalvani leh a ţhianpa Thatkima chu an ni deuh mai awm e. A duh chuan amah Sangtuala pawh chuan a inhre bawk ang chu.

BUNG 7

Sangtuala'n tam zo a sa lo.

VAHSAN lak a lo hun leh ta a. Mipa fa thawk thei chin zawng zawng chu lo vat turin an inbuatsaih leh ta a, funpui chawhmeh urin ṭhenkhat silai nen sapêlin an vak chhuak. Lo vah hna hrâm thawktute intuituah nan ṭhenkhat vawkpa benghleh lo talh tawk lah bo lo. Ni khat chu Fehtea pawh funpui chawhmeh dap turin silai nen 'zuksih' an tih lamah a khawilo a. Chumi ni chiah bawk chuan Sangtuala pawh zuksih lamah bawk chuan sapêlin a chhuak a. Zuksih kam rairuang buk che laih laih chu hmu dunin, inhre hauh si lovin an pêl dun a. Zuksih bul fai lai taka zukpui lo chhuak hlawl chu, Fehtea chuan hniak phawi miah lovin a'n sai let tawp mai a. Chu chiah bawk chu Sangtuala'n kah tuma thal a lo thlah ṭep lai a ni a. Mahse Fehtea chuan Sangtuala chu a awm ve tih reng a hre si lo. Sangtuala erawh chuan a sazuk kah tur kah khalhtu chu a hre chiang hle thung. Sangtuala chu inlan duh ta chuang lovin, vuihmui pu-in a kal kiang ta daih a. Fehtea erawh chuan Sangtuala a awm ve tih pawh hre lovin a zukpui kah chu a chhawlchhin a, naupang nen hlim taka chan atan a hawsan ta a.

A 'sa – ai' ni ve ngeia a hriat Fehtea'n a kah khalh chu Sangtuala chuan a ngaithiam lo chhiava ta mai a. A kah tur mang mang Fehtea'n a kah khalh lui nin a ngai ṭlat mai a. Mahni khawtualah tuitla lo [illegible] sawisa tawh mah se, 'a zual zawpui vailenhlo' [illegible] ang maiin, Sangtuala ramchhuak hlawhchham

beidawng chuan hachang thialin, "Heti khawp hian kan sawisa tawh che-in, ar-a-chuk tui lo leh ui ek pu pawh tluk lovin kan siam tawh che a. Chuti chung pawh chuan ka hmaa sa chhuak ngei ngei pawh min la kah khalh ngam a ni a. Kan sawisakna che hi tam zo i la sa lo a ni ang," ti a rum ngul ngul chungin Fehtea hmingchhiat lehzualna tur kawng a dap leh ta a.

Lo vah riahbuk sual turin a pa chhuakin an riak lut ta sung sung a. Zau khat leh riakho thei tur chu a tui tlan tur remchang laiah buk sa-in ram an tuan fai vek a. Fehtea te zau pawhin Phunchawng-zawl luite kam chângzawlah vanlaibuk lian tawkin an sa a. An riah luh niin Fehtea chuan sakhi pachal ki mawi zet mai hi a kap nghe nghe a. Chu an lo vat riak chu an khaw tlangvalin Fehtea an tih hmingchhiat hle hnu-a midangte nena an riah hmasak berna tur a la ni. An bukah chuan tlangval leh pa eng emaw zat an riak a. Fehtea chu a ngawi ran mai a, mi zingah engmah a sawi ve ngai lo. Khawsak rel leh buk tui chawi leh chaw-hmeh dap a peih hle a. Paho pawh chuan Fehtea chu an mitmei ru deuh reng a. Tuman an be sawm tam vak lo na a, an khawtlanga a hminghliau ang em em a sawisel kai tur mihring niin an hmu ve si lo.

Mahse lehlamah thung si chuan Sangtuala chuan tawk zo sa lovin, Fehtea thangthawmlder theihna tur kawng dang a lo ngaihtuah leh mek a. Chutia amah phiar a Sangtuala a hmanhleh i lai chuan Fehtea chuan a hmingchhia chhih tamin, lo vaih

riah chhung chuan theihtawp a lo chhuah ve a. .. ramtuka sa tam kum tak mai a lo ni hlauh bawk Fehtea chuan a kap a kap mai a. A kah apiang u an buk chawhmehah a vawm lut zel bawk a. humi kum phei chu a kuthmui kum tak a lo ni hhap nen.

ehtea zarzo a, a sa kah saa inhnangfak ni mah se, mah ertu, buk khat ngeia a lawipui leh thleng hat a zenpui ngeite chuan an huphurh deuh deuh iung a. Chuti khawpa mipui tan a ţangkai a, a ikawm chung pawh chuan an huaisar tawlh tawlh : tih a hmuh chuan, Fehtea chu a beidawng rilru uui rum ţhin a. Hmana kar kam zana a mumang : langphal se chaih taka an lo chaih te kha a hre hhuak rum rum a. Mahse an lal nula Saithangpuiin -u-fâng tuitling tulh taa a inhmuh avang leh a chaihtute a phin darh ur ur ni-a a lo inhmu chu la thleng dik rih lo mah se, chuti khawpa zathum khaw nula leh tlangval er rawn a hlawh ta chu dik a ti em em a. Amaherawhchu, a phin darh theih hun tur thleng amawi pawha a lan rih si loh avang erawh chuan hrehawm a ti em em a ni. Engtikàh emaw chuan zângkhua a la rawn bungbu-in, a tan ni ţha a la rawn her chhuak dawn ang te-in ngaihtuah ţhin mah se, ama mimal tumna leh ţhatna aţang ringawta chu hun engthawl tàk chu sual chhuah zawh a inbeisei phak bawk si lo. A chetna lam apiangah bui lung tawk ang malin a hêm a khawk alh alh zel mai si a.

An lo vah ramriahna lama Fehtea vanneihna leh

felna chuan a hmingchhia chu chhilh thei mai dawna Sangtualan a hriat avangin hekna kawng dang a ngaihtuah leh ta a. Lo vah ṭul lai tak chuan an lal upa pakhat Than-iapa fanu, Darzo khaw nula fel pawl tak chuan pasal a nei dawn a. Amah khaw khat pa-challang fanu a nih si avang leh, ran lu kima lawi an tum avang chuan an ram riak chu an haw chhuak deuh vek a. Chutia an haw chhuah kim remchan lai chu denchhenin, Sangtuala chuan Fehtea te lo vah riahbuka riak ve tlangvalho chu ko khawmin, Fehtea rel chhiatna tur a lo ngaihtuah chu a fah chiam mai a. Amah val-upa a nih bakah awihawm taka thu sawi thiam a lo ni a. A phiar dan chu :—

"Hei le unaute u, Fehtea chuan kan hriat angin kan nulate lakah pawh chimawm a chhuah zel ngam ta lo a. Mahse kan ngawih leh mai chuan, heti ang misual laklawh tawh hi chu a bilha tho lo tih takah, an sualna hian tha a thlah ve tlat ṭhin lo a. Chu avang chuan keini lam pawhin kan mitmei reng a ṭul dawn a. Tin, chu bakah pawh a chimawm ngam tawh loh hlen nan dâwt deuh pawha inven a ṭul a. Kan nulate leh kan khawtlang ṭhat zawkna tur a nih phawt chuan eng hmanrua pawh kan lek ang a, kan zaa ṭhatna tur kan zawn avanga kan mawh-phurhna tundin nan chuan thu belh chian dawl vak lo pawh ni se, a ṭiahtu tur tu-dang mah awm leh dawn chuang hek lo, kan inven reng a ṭul tih hria ila," tiin a thu sawi tur avang chuan thiam takin thu a han chhep rinawm hmasa tê tê a. Chutah heti hian a sawi duh chu a han pak chhuak ta a.

letia Fehtea riahpui tlangvalte chauh ka koh wm nachhan che u chu, ka'n sawi ang a in hre lam maiin ka ring. Midang hmuhpui loh leh fiah lih theih loh tur thu sawi thei tur tlangval rem-ang in nih avang a ni a. Tunah hian Fehtea an nu leh pa thenkhat lakah a hmingchhia chhilh in leh, keini Darzo khaw tlangval zawng zawng lehthal tumin tan a la mek tih in hre thovin ka ing a. In riahna lama a chet danah pawh in ngaih-ul thei maiin ka ring a. Chuti taka ani'n tan a k si chuan, kan chelh lo mai ang tih pawh thil wm thei niin ka hria a. Chuvangin, heti hian thu hipui dan tur ka phan a. Chuti ang tak chuan in na lamah in thiante hnenah pawh lo kamtam tur- ka hrilh duh che u a. Chu chu :—

In nula rim te hnenah theuh 'Kumin kan lo vat iak chu kan riahpui vanduai leh lutuk a, ramriah chawm ka ti tak tak a ni, riah luh leh ka hreh wh ngawt mai' in han ti ang a. Anni chuan, Engati maw?' tiin an han zawt ang che u a. Nang- chuan hreh hmelpu tak ni-awma laugin, 'Mi an hhiatna lai sawi hi kamtam nihna a niin a nuam lo a. Min zawh tâkah chuan han sawi ta mai mai ila, Feh- ea ber hi a lawm maw le,' in han ti ang a. Chutah an han zawt dilchhut leh ngei ang che u a, chutah zawng heti hian in sawi dawn nia. 'Sawi leh sawi hnu, zing thawh a hre si lo, a tlai berah mi siam sa ei turin chawthlenga nawr thawh a ngai a. Chu bakah keini lo vat riakho chawhmeh pui ber lah chu zawngtah a ni a. A zawngtah ei lutuk a kua-in a zo leh si lo, a pum nuam lo ek chhuak zanah a daileng ngam si lo, chang- el hnahah e-in a tuka paih leh a tan a fun a. Ani akar

mangchhia leh thawh hre si lo chuan a delh pherh mawh hek lo, a chang leh a tlawh pherh thawm nen, a rimchhe nasa mai ṭhin si a. Fehtea riahpui reng reng chu thih nau hi a ni ringawt mai a ni,' in ti ang a.

"Chuti ang taka in nula rim leh in ṭhiante ṭheuh hnen a insawi chuan, ani tehlul chuan a ṭhat chhilh i-khaw tawh lo ang. Chutah in ṭawngkam thiam dan daniin in ṭawng khahchhilh zui bawk ang a. Tin, in hriatreng tur erawh chu : Hetah kan khuaah hian an laina hnai tak tak an ṭam lo e, mah ti ila, lo lainat tawk an awm thei a. Chuvangin, mi nu leh pa hriatah phei chuan sawi ri lem lo mah ula a pawi lo. A riahpui, ti ila, in riahpui paho hriatah phei chuan in sawi loh a ṭha zawk ang. Chuti lo zawng a sa kah sa ei avanga a dik a dawk thlu lova lo lainat ngawtte pawh awm theih a ni ngai e," tiin tlangval naupang zawkte chu bum titih chungin Fehtea a elrel chuan dâwt ngau ngau a fah chiam mai a. Nanga t angval naupang tê tê ni hlawm si hek, an rilru tak takin Fehtea chu dik lo hulhualah an ngai ṭheuh hlawm tawh si a.

A tuka lo vat riah luh leh ni chuan Darzo nula-ho chu buh phurin, an tuk tin dan pangngaiin an thawk chhuak leh a. An haw lam chu nula inkawm ngeih tak pahnih, Nusini leh Suakthargi chu titi chung zelin an pahnih chauhin an kal dun a. Nusini chuan, "Nizan nang inleng i nei em?" tiin a zawt a. Suakthangi chuan, "Nei e, Nguna leh Thangduna an lo leng a. Nizan chu an titi tui khawp mai a, anni lo angin an ṭawng ve bawrh bawrh mai a, kan meng rei ta phian a," a ti a. Nusini chuan, "Kei pawh nizan chu an ram riah hreh thu hlir an sawi a. Titi dang rawlh vena awm lo lekin chu hlir mai chu an zankhuapui a," a ti

a. Suakthangi chuan, "A ni ve maw? ngawı teh, Sini, Tea hi ka rin a lo ang lo em mai. Tlangval zawng zawngin sawi ta theuh mai chu mak ka ti tak tak a ni," a ti a.

Nusini chuan, "Ni e, 'pân lo-ah tho a fu lo' an ti a, dâwt ringawt chu a ni vek zozai sengin ka ring miah lo. Ka rin a lo ang lo em mai. I hriatah chauh chuan han sawi ta mai mai ila, nang pawhin i hai tawh chuang lo a. Ani nen hian khatı khawp khan kan lo inkawmin kan lo inzuı tawh a. Tlemah tlemah kan mualpho lo chauh kha a nı a. Hetia a hming an sawi thang-tlawm hma lawk te pawh khan kan inkawm thuk hle tawh a. Mahse tunah chuan ka hawi ta lo bawk a, a hmuh pawh ka hmu ngai tawh lo. Ani lah a lo leng ngai tawh hek lo," a ti a. Suakthangi chuan, "Ka hria a lawm. chung i sawi tâkah chuan ka rin loh tak Sawiluaii nen pawh sawn an lo khawsa fe tawh a. Mahse ani pawhin i sawi ang bawkin, hetia khawtlang tlangval zawng zawng tih theihin an kawm serh tituai tak hnu aṭang chauh hian a thlah ve ta a lawm," a ti a.

Suakthangi bawk chuan, "Chutia i sawi tâkah chuan khawiah mah sawi leh tlak lah a ni tawh hlei law, buichhia laih lohin han inpuang ta ila : Kei pawh ka lo ngaizawng ru ve ṭhin khawp mai a. Mahse ka'n belh chianin hnambeh lohna riau mai ka nei leh ta a, a lo hetih vang lek hi lo niin. A lo len ngun ve lai chuan a rawn lang ve fo a. Keia lahin ka lo hmel duh ve bawk si nen. Kan vaihlo tui ṭha ṭha, inleng dang pawh kan ṭheh phal ngai hleih loh ka pai ru thla zo a. Tun hnua ka han ngaihtuah let leh hian ka zak leh hnuhnawh ngawt mai.

Ani lah heti ang mihring mai mai hi lo niin," a *han ti a.*

Nusini chuan, "Chungte mai mai a zahthlak loh chu. Kei chu ka mualpho zau teuh ngawt a sin. I hriat thawi, hmana ka nu min hauhna pawh kha tunah chuan thu mu hnu teh châwk a chang ta bawk a, han sawi chhuak ta ila. Nikum hmasaa kan lalpa zaudawh lai khan ka nu'n min phawk a leh ! Ka khati zah ang em em kha ka tawng leh ngai tawh lo ang e, tih awl a ni. Thingfar zan khan kan dithlifarfem hnuaia kan khawsa dun lai tak mai ka nu daileng turin min phâwk a, ka zak teh a sin aw ! Ka nu a ni hlauh a kan mualpho lo hram zawk pawh a. Chuti phei chu ni lo se kan mualpho zau ngawt ang," a han ti a.

Suakthangi chuan, "Nang chang i ni hlei nem, kan ni fur a lawm. Chemchhungi lah chu a pa'n a vuak phah hrep tawh bawk a. Mahse tunah zawng Fehtea nikhua loh a leiah thu hlui a chang leh ta zawk lawiin hmanlai a chang zo tawh a. Duh leh maw le, tlangval dangten min la iai chuan loh ber a liamah, 'pasal pakhat leh thing phur khat chu hmuh zawh loh thu a awm lo ve' an tia lawm," a ti a, a nui har har a.

Sangtuala thil tum chu a hlawhtlingin a duh ang takin Fehtea chu a ti leihnawng thei a. Darzo khua-ah na na na chuan Sangtuala chu a vawk lal leh nguk nguk mai a. Mahse Fehtea an hekna zawng zawng chu dik pakhat mah a awm lo tih hre chiangtu ber amah. Sangtuala chu a nih avang erawh chuan, engtikah emaw chuan Fehtea dikna chu la rawn irh

chhuak leh ngei dawnin a rilru kil khat chuan a ring tlat a A dâwt zawng zawng a la rawn laih lan leh hun tur a dawn chang phei chuan a awm mai mai lai te chu a meng phar awn awn ţhin a ni. Chu hun chu a rawn inher chhuah rau rau si chuan, Fehtea an hek mualphona aia nasa zawkin a la mualpho ngei dawn ang tih a rin ruk tlat avang chuan, engthawl ang reng takin leng ţhin mah se, a ruk tak chuan nuam lo a ti a Fehtea pawh a lang a pau chuan nausam hle angin lang mah se, a zah ru tlat reng a ni. Mahse a rilru chu tuma hnenah a sawi chhuak ngai lo.

Chu dikna lo lan hun tur chu engtikah emaw chuan la rawn inher chhuak dawn ngeiin hre mah se, Fehtea a huatna leh a huphurhna chu a nasat em avang leh, chuti taka theihthawh bawla tlangval zawng zawng fuihtu a nih si avang chuan. Fehtea hekna tur dang chu chhum lo chat lovin a dap reng a. Tin, a dâwt a mualpho lohna tur pawh a zawng ngar ngar bawk a. Fehtea lah chu tlangval duaidim lo tak mai a nih si avangin, chuti khawpa an er rawnna pawh chu a lang a pau chuan enghelh hmel pawhin a lang duh vak lo a. A lenna a zim deuh e, tih thu a ni chauh a. Tin. a hming chher thar leh tur leh a hmingchhia chhilh leh turin tha thlah miah lovin ţan a la reng a. Chu chu Sangtuala pawhin a hai hauh lo a. Fehtea erawh chuan ţhenrual puna dâwta a hming chher a tum thertê lo. A kutkawih leh kuttling tak a, tuma tluang tai lova lehthal tumin a kal ngat mai a ni.

BUNG 8

Khawsak theih aiin hmingthat a hlu zawk

FEHTEA an sawi chhiatna leh an relna chuán tawpintai a nei lovin, a chhia zawng zawng an belin an khumtir a. Fehtea chu tlangval tum ruh tak leh chhel tak a ni na-vang vangin a beidawn ram ram chhâng a tam hle mai. Tun hma zawnga a lo hming ṭhatna leh rual a lo khumna hun te chuan mual a liam zo ta-in, a tana khaw eng hmuh ngam lohna khawp hial turin Darzo khaw tlangval er rawn nih chu phur rit a tling ta tak meuh mai. Mahnilomaha khaw khat tlangval chhuanvawr nih ve nâk alaiin; mahse tunah zawng a hun hmasa zawng zawng chu mumang ang lek a chang zovin, ṭiauchhum ang maiin niin a la zo ta a ni ang e, tih turin a rial ral zo ta. A farnute lah chuan tu kawm mah an hlawh tawh lovin tlangval fiamthu ṭawngkam ṭha fahran pawh an dawng phak ta lo.

An unauza te chuan an inkawm ṭhin a, unau inkawm ngeih tak an lo ni hlauh zawk pawh a. Khawilo an chhuah lahin an unauza bak chu, an ni Ralvani fate nen an inzui tlang leh ringawt a. An nuṭapa an sawina zawng zawng chu a dik lohzia hmu a hre chiangtu ni vek hlawm mah se, zathum khaw tlangval ṭangrual chu an er pha chuang dawn lo tih an hriat chian em avang leh, eng an sawi kaw chuang dawn lo tih an hria-in an nuṭapa an sawi leh selna zawng zawng chu an hre lo awm hmiah hmiah ringawt mai a ui. Nu an nei tawh lo a, pa erawh chu an la nei hram hram a. Mahse ani lah chu tar chhia leh mitdel mai a ni tawh bawk si. A Darzo khaw mimir

reng reng chuan chuti taka Fehtea an sawina chu a dikna chiah hre hlawm mah suh se, a khaw-za-nâwt tlangvalin sawi ta ṭheuh si chu, an fate ngei ngei pawh a sawitu an nih hlawmah si chuan awih loh sak ngawt ngam chi-ah an ruat lo a, an sawi ang ang chu an awih ve mai zel lo thei bik lo.

Amah Fehtea chauh an sawi a ni lo a, a chhungte leh a lam ṭang oi awm thlenga an hmer tel zel takah si chuan a lam ṭang nih pawh a ngamawm loh reng a. Chuti khawpa khawtlang er rawn a nih avangin Fehtea chuan pem daih mai te a duh rum rum ṭhin a. Mahse a pa chuan a hma aṭang tawhin, "Darzo khua-ah ngei ka lu a lum tur a ni," a lo ti tawh ṭhin avang leh amah Fehtea ngei pawh chuan, a ṭuma ṭum khat chauh na na na chu Darzo khua ngeia thangṭhat lak leh a châk rilruk em em bawk si avangin, bet vak lo chungin vahsan a leh ṭhin. A rilru lehlamah chuan—An pem vaih chuan an sawi zawng zawnga chu dik vekah an pawm phah ang tih a hlau fawm bawk tho si a. Chu thila a ertute an finna am em chu : Chuti taka an elrel thu chu an lalpa leh Fehtea lam ṭang awm mihring zah kai chin beng briat tura an thup thei tlat chu a ni. Mahse zêp vek sen chu ni bik hek lo, an hre vek lo nâ a, hriata mual mual zawng an nei tho mai.

Fehtea chuan tuallim pawh a châk tawh loh avangin a nî te înah a tawm kual mai mai ṭhin kha a ni a. A rilru lam erawh chu a hahchawl chuang lo. Ni khat chu an pu bul ber, a nute unau zinga naupang ber, inpui nghaktu a lo zin a. An pu chuan khual

thuthangah Fehtea chu ramchhuak ngai lo ang leh a silai pawh tumah hmangtu tur an awm lo ni-awmin thu a lo ral hriat avanga Fehtea silai hawh tura lo kal a ni a. Tin, chu bakah a tupa chu a lo ral hriat danin, tlangval tlawva leh tlaktlai lo tak ni-a tlangkama a hriat avangin zilh pah fawm duh a lo kal a ni. Ani Fehtea pa, mi-alaia mi tlawmngai leh taima, pasaltha, ram lama thangchhuah khawpa khaw-tlang mi ropui kai phakin, chutia a rila rah, a fapa neihchhun zilh tura kawlvalenchhham aṭanga an pu lo kal chhan a han hriat meuh chuan hachang ṭhialin tapkuh bâwm do-ah ṭhuin ânhla tinreng a chham a. Tar â leh khaw hmu lo a thuchâng, Fehtea an sawi dan te chu tun hma-in lo la hre ve mumal hek lo. Fehtea farnute lahin ani ṭawmkai tawh lo, tar â tawh chuan thu a chhana lak a ṭhiam tawh loh tur hre sa-in, an nuṭapa chanchin chu a chhia a ṭha an lo hrilh duh bawk si lo.

Chutia khualkhaw lam sauva awm hriat phak khawpa a fapa Fehtea chanchin mawi lovin a deng thleng leh, chu chen an lo thlim chuan a thin a tirim zual a. A enga-mah hma chuan a fanute chu a'n ṭim nek phawt a. Chutah Fehtea awm leh awm loh pawh hre uk lovin a âng ta piap piap mai a, "Pi leh pu aṭangin thenrual zingah ka duai bik ka hre ngai law, Mikawlh sakawlh lakah ni se, a kumkhaw thu-ah khawtlang muantu min lo ti ve kumkhua a. Ka pa'n ram lamah thang a chhuah a, kei pawhin ka pa dungthulin ka chhuah ve leh a. Chu a vang chuan a hmingah pawh '*Hrangkunga*' te chu kan han sa a aw. Papa pakhat ka nei a, ani hi ka ṭawng chhan

ve ber leh zankhat-mitchhin pawh lo tawk ila, thlamuang a leilung ka chhuahsan phahna tura ka inhnemna ber a ni a. Heti ang hrep fa ka lo nei hi tu chhunin nge maw a lo pian kher kher ni ngai ni. Ka fanute-ni se, a tu-ate mah pasal hmu zo awm ta hlei lo," tiin a âng hmarh hmarh mai a.

Chutih lai tak chuan Fehtea khawilo kal chu a lo hawng a, a pu a hmuh veleh chuan, ' Ka pu i lo zin a ni maw? Eng pawihai nge awm ta a nang meuh i lo zin?" a ti a. A puin a chhan hma chuan a pa chuan Fehtea hnenah chuan, "Mama, i mi anloh a rawn zin chhan a nih kha. Heti em em a tlaktlai lo fapa ka nei che tih ka inhriatin ka va han zak tak em! Tu fa ar ah loh nge i lo chhuna heti tak maia min tihzah chu. Kei mitdel, tapkuna tawm sen reng pawhin i chanchin hi ka hai law. Tun lo vah laia an sawi ka hriatte pawh kha a dik ang. Mahni, dajleng hla ngam lova hnahchanga funin mut hmunah i chhawp a. Zingah tho hma leh peih si lovin a chang leh i tlawh pherh a, a chang leh i delh pherh thul nen. An sawi tirh phei chuan mi dang daih turah ruatin ka lo nuihpui mai mai a, nang lo ni hrep che chuan. I riahpuiten hrehawm an tihzia an hrilfak nasat kha. A zahthlak lulai em mai!" a ti tan tan a.

Fehtea chu kamkhat maha ţawng lovin tapai khumah ţhuin a ngawi ran mai a. Chutah a pa bawk chuan, "Keini tlangval ve lai te chuan zing leilung lan hmain kan tho a. Tui chawi a ţul leh kan chawi ngah vek a, eirawng zawng zawng kan bawl peih vek hnuah val naran an rawn tho ve chauh a ni ngai

a. Nanga lova min tizak tur hrim hrimin a ni maw i-lo pian ni ngai le Mama? I pa mitdel pawh hi khaw hawina min hriattir dawn hlei nem. Khawtlang awmni kham leh mi chhiatni ţhatni-ah, mei lam sial nikhua chang leh sahuai tlak ni-ah te, kut ni vang-thla leh sechhun khuangchawi an awm fahran niah pawh tun min khalh tâk ka hre ngai law. Lal khua leh tuiin ţampui mitthi a tawh kum leh dosi karah fahran pawh, in lam leh ram lamah tu min chhingtu an awm pawh ka hre ngai teh bel lo. Ka ţawng uangpui chang suh se, ka awmna apiangah an sa-bel leh khaw daingul ka ni ve fan. Nanga lova kawmserh leh tlang sel, ţhiante hmusit leh zathum khaw nula nuihzat maw i hlawh? Mite angin khaw eng hi hmu ve tawh lo mahila, fate zara dam ve ţek ţek hi ka la thlang hram hram ţhin a. Mahse tunah zet zawng dam ka thlang ngam ta lo ve, thi ila ka tan a nuam tawh zawk ang. Mihring kan nih chhungin khawsak threih aiin hmingţhat hi a hlu zawk ngai asin Mama," tiin khumpui dawhchho-a ţhu-in a mittui a tla zung zung a.

Chutah zawng rehtea pawh a insum zo ta bik lo a, aw fiah fel fak hian, "Ka pa, chuti ang ngawt zawng ka ni bik ngai lo asin. Tun vahsan lak lai pawh khan ka duaina bik em em ka hre lo. Zing lamah ni se leilung lan hmain ram-danum hlam leh ţang-phcla sei ka khah kim vek tuk tin a. Chaw ni se [illegible] zaoin ka chhum sa ringawt lo tu chhum nge [illegible] tak? Chawhmeh chenin ka kah sa-in ţum tam vawl tam an inhrai puarin tuk zan an inhnangfak a. Mahse chuti chung chuan min hawtu leh min hu-

phurhtu chuan min er ting mai chauh a ni. Eng ang pawhin tlawmngaih chhuahin engkimah a sulsutu-ah ţang mahila, an mi fak te zawng khawilam. Mahse an mi rel chhiat avang ringawt chuan ka kut a kir chuang ngai hek lo. Ka nihna leh dinhmun zawng Khua-in a la rel mai ang," a ti ve hial a.

A pa chuan, "Â......a, Mama, i kâ a kuaa i ţawng ve mai mai ţhin a ni. I nihna te zawng tlangin an hria, khaw eng pawh zah lovin mahni nih lohna thilah i pa min uan-khum mai mai suh, min zah lo lutuk. Ka fapa i ni a, i pa, nangmah hringtu ngei che ka niin chaw seh sawma ka chawm len asin i nih. Mi dang hnenah chuan lo daw kual mai mai mah la ka hre thiam. Hringtu pa ngei ngei hmai-hmaa thil ni lo lo sawi zawng van ni an sal ngai asin. Tun chinah zawng khang ang thil kha sawi leh ngai tawh suh ang che. Heti ang mihring mai mai ni tur hian eng laiin nge ka hrilh che? Mi ang ka nih laia ka kaih-hruai dan che nen a va han intuak lo ngai ve!" a ti phiar phiar a.

Fehtea chuan chhan leh chi ni-a a hriat loh avangin mittui parawl ţeuh chungin a chhuahsan ta a. Fehtea chhuah hnu chuan a pa chuan, "Mama dinhmun chu i lo hriat thawi angin khati kha a ni a. Kei putar mitdel, Randânga sairawkherh an sawi ang maia mahni in chhung pawh pel tawh lo hian, chuti taka an selna leh vangtlang mit a tlin lohna pawh chu ka lo hre mai hlei lo a. I rawn sawi tak a zar-ah tun vahsan lak laia a khawsa zia pawh ka hre ve chauh a ni zawk a. Mahse mihring a bilha tho tawh

lo zawng sawi leh sawi hnu, a ngaihna a awm mawlh lo. Hau eng ang mah ila eng a chawbe chuang lo ang. Kan fapa neihchhun ni ve miau si hek le, eng kan tih ang. Kan inhauh nasat poh leh kan mualpho nasa a ni mai a, hmelma kan ti lawm tam mai mai. Heti hian rula-raw-neih mai mai ila a nih ber awm hi maw. Taka na, silai chu i hawh duh a nih pawhin ti khan pu haw ta la. Mama hian hman ve duh zauh châng hi chu a nei ṭhin a. Sa lah chu a kap thei ang lawi viau si avang hian an sawi ang em em hi chu em ni dawn tak ang le aw.., chu ka han ti leh ang lawi ṭhin a. A enga pawh chu ni se, pu berin i hman ve duh miau si chuan ti khan pu haw ta la. Maman a mamawh ve ta a nih leh kan pah che u pawh a ni ang a, a la rawn lam ve leh ta mai tur," a ti a. A silai chu Cherhlun-a an pu chuan a pu haw ta a.

BUNG 9

Tumpangchal nge Saithangpuii ?

CHUMI kum chuan khua a sangin ṭhâl va ek char lai a ni a. Darzo ram chhunga zuk sih tlan pêl tur chuan pasalṭha 'kei ka ni' inti deuh deuh chu an liam chamchi hlawm a. Fehtea pawhin kal ve a chak thei hle na a, an silai lah chu a pa'n Cherhlun lama a pu a lo hawh botir daih si a. A nî pasal chuan awlan ṭawngṭawl chhe zet mai hi a nei a. Chu chu pu chhuakin sih tlan chu a zuk pêl ve a. A vanneih asiamin zuk chal ki mawi zet mai a kap nghe nghe a. Chumi ṭum chuan tumpangchal lian mangkhenin sih chu a tlan ve tih a zuk hre bawk a. A tumpang-chal hmuh thu chu a han sawi dêk dêk a. Mite chuan, "Pasalṭha kha zawng pawhin hmu lo a, ani chauhin khawiah hmuh thu va awm suh. Fehtea hi zawngin rul-ke-nei pawh a la hmu ta ve ang, awi loh loh tur," ti khawpa an awih sak loh avangin, a tumpangchal hmuh pawh amah tihming chhetu lek a chan zêl avang chuan, mi hmuh loh ang hmu ve ngam turah pawh a inruat ta lo a.

Ṭum khat chu sih tlan pêl turin Darzo khaw pasal-ṭha chhuanvawr deuh deuh hovin mi sawm rual lai hi an thawk chhuak a. Chumi ṭum chuan Fehtea hmuh ngei tumpangchal chu an pasalṭha pakhat chuan a hmu ve ta ngei a. Kah theih tur chuan a phawk ngei tak na a, a silai thun chu tumpangchal kah nan ema a iai si avanga kap ta lo chauh a ni nghe nghe a. Mi dangin an hmuh ve achinah Fehtea sawi pawh chu an awi ve chauh a. Chu a tumpangchal hmuh an pasalṭha-in zawlbuka a sawi leh dan chu :—

"Kei chu inring panin ka chan hmunah hmuam da vei zeta rei ka ṭhu tawh a. Tumpangchal chu a lo kal ta a. Zukchal mena ka men avangin zukchal tur riakah ka ruat a. Mahse a nghing chuan zukchal nghing a ang lo deuh riau hian ka hre ta a. Ka hma zawn chiahah chuan hnahkiah a ding a. Chu chuan min hliah lo phei se chuan a hmuh pawh min hmu ve thei ngei tur hi a ni. A lo phei zel a, zukchal te chu khawilam, rairuang buk kara a ki hmawr tle varh varh chu ka'n hmu ta zauh zauh a. Chutah zet zawng ka diip a sai dar dar mai a, a hu a na hle mai. Ka rilru-in, 'Chhei khaw raw...., tumpangchal zu ni pheu mai chia le,' ti rilru chungin ka silai ka'n tuai vat vat a. Thal thlah teh meuh pawh ka châk. Mahse tumpangchal kah nan meuh chuan ka silai thunin zir hek lo. 'Ka kap fuh ting ang a, tlu leh zo si lo-in a ṭi tawk lekin kan inum bo hlawm ang e,' tih ka ngaihtuah a. A hrana a pêl tur law law-a la thawh chhuah leh ṭha zawk dawna ka hriat avangin ka kap ta lo chauh a lawm.

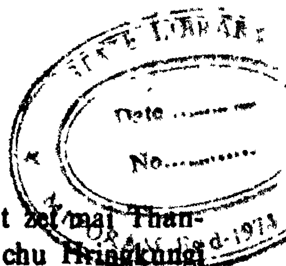
"Tichuan, ngawi rengin a hmel chu ka lo en ta ringawt mai a. A'n lian em em khawp a, a ki ṭhatzia ṭhatzia lah chu(h), 'a ki berah bak a lawi thei' an tih ang tak tak bi a niin a ki lah chu khawipui-hnun ang mai hian a fim eng kûk mai a. Khu, in hmu ve ṭheuh tawh ang a, sih rala lungpui hang ren run awm khu, khumi kiangah khuan a lo phei a, khu lungpui nen khuan a eng nge lian zawk ang aw..., ka ti hial a ni. Han sai thluk awn ruah ruah mai ka'n chak khawp a. Khumi ngat kaptu nih khu chu, kan lal naha Saithangpuii man lova neih ai pawhin ka thlang zawk," a ti a, an nui dar dar a.

Pathlawi pakhat chuan, "E khai, Saithangpuii i va han ngainep thi the ve! Kei chu man lova neih chu sawi loh, tumpangchal tih ang reng kah ai chuan man neia Saithangpuii neih chu a letin ka thlang zawk daih," a ti a. Pasaltha chuan, "A ni mai thei e, kan dinhmunah lal makpa nih chu a hlu a lawm. A thu-hrimah keini upa lam chuan nupui tharlam ai chuan sahrâng lu hian kan lung a len zawk reng reng a. Keia tan ngat phei chuan khu tumpang kah khu chu ka thlang vang vang mai le," a ti a. Chuta tang chuan chu tumpangchal chuan sawi a hlawh tan ta a. Sih tlan pêl apiang lahin chu tumpangchal lenzia tur mawlh chu an zuk phawk ve chiah loh pawhin a hniak aṭang chuan huhip (hahip)-in an rawn sawi lah tak a. Kah tumin pasaltha lah vawi tam an liam tawh a, mahse tuman an la kap thei rih lo.

Chuti ang khawpa se lian leh fing chu vengtu eng emaw tak neia an rin avangin 'huai' nei ta-ah ngaiin 'tumpang' pawh ti lovin 'Sihhuaia' an ti mai a. Ram sechalah pawh chal naran lo tak leh chal-tum huai nei tham hialah an ruat a. An khaw pasaltha meuhin chu tumpang leh lal fanu Saithangpuii khaikhin ta chu, a tuate pawh mai chuan inzawh nan bera hmangin 'Tumpangchal kah nge i thlan, man lova Saithangpuii neih?" tih chu inzawh tehah an neih ta a. Zan khat pawh zawlbuk meipui an kil bial luih mai a. A ngai tê bawkin pakhat chuan, "In ti fo a, kei chu Saithangpuii man lova neih ai chuan Sihhuaia kah chu ka thlang hrim hrim zawk. Nakin lawkah ram kan la chen phulin kan la dai dar zel ang a, sakhi fahran pawhin an la tlan ngam dawn

lo tih hriat reng a ni a. Tunah pawh tumpangchal meuh pawhin a tlan ngam a kan rin phak tawh loh laia a rawn tlan pawh hi thil mak a tling tawh a. Nupui ka lo neih tawh vang nge ni lah ka hre lo a, kei chu Sihhuai kah ka thlang daih zawk," a ti a. Tlangval pakhat chuan, "Ka va duh hlei lo, lal makpa nih chu thu khat ni se, Saithangpuii man lova neih chu sawi thu cheng lo, lal fanu man pangngai pawh ni se, Saithangpuii chu ka thlang hliah hliah mai. A nalhzia a nalhzia khi aw..., nei dawn ta ila chuan ka thidang thei ang. Khiti khawpa nula itawm leh tituai tha, fel si fing si, taima bawk si, 'si' sarih kai. Sihhuaia chu kap ta pawh ni ila ka thidang ve miah lo ang," tiin Saithangpuii a duh thu chu a chham ve mial mial a.

Tlangval pakhat ve thung chuan, "Kei chu, nupui ka la nei lo na a, Sihhuai kah chu ka thlang daih mai le. Nupui te zawng mahni tum tawk an bo bil pawhin ka ring lo a. Lungawina tawk chu kan la hmu ve ngaiin ka ring a. Hmeichhe pakhat na na na mahni tawkah hmai bik ka inring lo. Saithangpuii chu duhawmin ngaisang hle mah ila, Sihhuai kah chu ka duh daih," a lo ti ve thung a. Tlangval sawitu hmasa chuan, "Ngawi teh, i ti rawk pawh a, lal makpa nih chu mihring khawsakna thilah hlu deuh a nia. Saithangpuii kher phei chu a neitu apiangin tiang an thui dawn tihna a ni lehnghal a. Amah Saithangpuii thatzia leh itawmzia hi, mahni chuam turin han kheh var thiang rual mai ila zawng kan lungawi teh tur asin. Chutia sawi ngawt pawh chuan i ai-khirh lo chauh lo maw," a ti bai bai a.

Tlangval pakhat zahmawh sawi hrat zet mai Thantlirha chuan, "A it thuah chuan kei chu Hringkhingi saw asin ka it ber mai chu aw... Amah a lian tawkin a ngo sen suah mai si a. A pangkai-bawr hma theh lian zet mai pahnih fawn lur lur khawpa a lo tlan ka'n hmu chu(h)! Awi awi awi...! ka thidang lo chauh a ni. A kawrkilh phelh karah a hnute bul vawng chu a lang bari phir thla ṭhuih mai bawk si a... A malpui lên nalhzia lah chu kham khawk saisu ang mai, a vawng ngo pûr mai tih hriat reng. Chângpawl thlâmramah duh tawkin han thal mai ila zawng, Darzo khua meuh pawh hi 'khuate u' kan ti mai ang maw le;" a'n ti chu an nui ham ham mai a.

Chuti khawpa tumpangchal ngeng leh chaltum ṭha chuan Darzo sih chu a tlan a. Khaw chhungah lah chuti khawpa lal nula hmelṭha leh duhawm chuan lenlai a chen mek bawk a. Chutih lai hun na na na chuan titi dang sawina hun leng lo lêkin, awm khawmnaah tawh chuan a mipa fa nazah zawng chuan "**Tumpangchal kah nge i duh man lova Saithangpuii neih?**" tih ngawt mai chu an titi tui ber a ni.

BUNG 10

Zangkhua a la bungbu ang

KHAWSAN kum berah chumi kum chuan an lo hal hma, kum tak a ni a. Mahse a kang duh tawk chauh ṭura 'ṭhuang-ruah' surin a phuh hnu-a ni hluia hal ngang an nih avangin, Darzo khaw ring ṭhar chu a sahhârah a kang a. Lo an hal hma avang chuan kangvâr awllen hun an nei reiin thawkzo chhungkua phei chuan ṭhlâm an sa zo thlip thlep tawh a. Ruahtui a ṭlak leh lawk si loh avang chuan thlawhhma lamah tih ṭur a awm rih lo hle a, Mipa tan ramchhuah leh chawhmeh zawn hun, hmeichhe tan lah thingtuah chhêk hun leh la dehna hunah an hmang a. Ni khat chu Fehtea nî chu thing phur turin amah chauhin a chhuak a. Thing phurhpui atan a vahnute a sawm hlawhchham chhuak leh lam chuan, Fehtea ṭe kawmthlang kawngpuiah Saithangpuii a tawk a. Fehtea nî chuan beisei vak lo tak chung hian, "Thangpui, hawh thing i phur ang hmiang? Ka tlai tawh bawk nen tumah phurhpui tur pawh ka hre lo, i duh ve mai lawm ni?" tiin a'n sâwm thuphung mai mai a. A rin loh takin Saithangpuii chuan, "Ka duh asin, thing phurh tumin ka insiam sa diam nghe nghe a, ka thurualpuiten min ṭhulhsan leh si a, insiam hran pawh a ngai hlei nem. Ngawi rawh, ka ni, a khan min lo nghak lawk, ka em leh hnam pawh kawngka lamchhakah ka theh chho rawk a, ka rawn tlansan mai nghe nghe a, ka han la lawk ta'ng e," a ti a, a phurhhlân la chu Fehtea nî chuan a lo nghak a.

Fehtea nî leh Saithangpuii chu thingphur tur chuan an inzui chhuak ta a, kawng tuanin an titi hlut a.

Thing duhtui mi tak ve ve an nih avangin a hla pawh pawisa lovin kangpar ro phur turin an kal zel a. Kangpar ro uipum tiat vel zet tur thing chang ţha tak an hmu fuh a, an pahnih chuan muangchangin an kit dun a. Chutia muangchanga thing an eh dun lai chuan Fehtea nî chuan, "Ngawi teh Thangpui, han ti phawng phawng zel ila, ka ţawng ngaih loh lamah lo ngai lo la. Hei, pasal nei lovin i leng tar thei dawn a lawm maw le. Hmaichhanah han ti ta che ila, i hmel a ţha-in lal fanu, hnamchawm leh michhe cho rual loh i ni si a. Chu lovah, nulat tlangvalna lamah i lerh mang bawk si lo. Lal fapa tlang chang ngei tur i tawng remchang chuan ka ring si. Mahse hei chen hi i leng ang lawi bawk si a, i leng ţul thei tak tak dawn a lawm. I hmel duh ang mi i la ţawn remchan loh vang lek a nih ka'n ring ringawt a," a ti a.

Saithangpuii chuan, "A ni khawp mai ti rawh ka nî, i hriatah chuan han sawi ta mai ila, inleng mahni tum tawk tê tê chu hmu ve e, lal tlangval roluahtu tur pawh ka hmu ve nual. Mahse eng a tia maw ni, ka pasal tur an la ni lo chêk a ni ang chu, ti hian kan la tal ta mai mai chu a ni a. Tin, a thu hrimah khualkhaw lam daiha pasal neih hi ka hreh riau mai a. Nuţa nei lova hetia tumbu vuih ngawk ngang hi ka nih avang nge ni, ka nu leh pa lah chuan mi an ngai em em mai bawk si a. Uan thu ni suh se, hman ni lawk pawh khan Khawhri lal fapa chu a lo leng a. Mahse pasal neih hi ka châk lo a ni rih ber awm e. Hmêl duh mi tak te tawng ila zawng ka hreh bik vak kher lo pawh a ni ang a, ka 'la tawn rih loh vang a ni ber ang e, hetia ka la

len ni. Amaherawhchu, nula ve lem hetia len tar ngawt thu lah awm sub. Upa-in, 'mahni khingpui tur te chuan ban-thal an rawn nawt mai a nia' an tia lawm," a ti a, a nui har har a

Fehtea ni chuan, "A nih leh Thangpui, han inzawt dilchhut ta zel ila, i inleng neih hi keini takngial pawhin kan lo hre ve leh zauh thin a. Tunah hian inleng engzat chiah nge i neih tawh reng reng?" tiin a han zawt a. Saithangpuii chu a nui ta a, nui chung hian, "Awi ka ni, sawi tham ka la nei lo," a ti a. Fehtea ni chuan, "Kan chhuang ve che a lawm, han-sawi teh, engzat chiah nge, nang ang a inleng ngah hi tu lal fanu mah awmlin ka ring miah lo," ti a fak chungin a han zawt nawn leh a. Saithangpuii chuan, "Sawi lehchhawn tlak lah a awm hlei lo a, lal fapa tlang chang tur lo leng zat chu zangkhaw arsi zat khi a niin ka hria," a ti a. Fehtea ni chuan zangkhaw arsi zat pawh a lo hriat si loh avangin zawt chiang duh ta chuang lo chuan nakina a hria zawhah tiin a hre awm ve ta mai mai a.

Fehtea ni chuan, "A nih leh chung zozai zingah chuan duh i la nei lo chu a ni ang a maw?" a ti a. Saithangpuii chuan, "Ka duh loh vaug nge maw a la rem lo hrim hrim ni dawn ang le. Ka ngaihdan tak tak chu maw ka ni, ka mi duhzawng chu ka hmangaih ngei tlangval, min hmangaihtu ni bawk si ka duh ber a. Chuti ang mi chu tawng ila chuan thlir lovin ka nei mai ang. Hnamchawm an nih leh nih loh lam emaw, lal fapa an nih leh nih loh lam emaw, ka ngaihtuah chuang lo. Damchhunga ka khingpui tur a nih dawn avangin thlim taka ka khingpui

ni thei tur tlangval apiang ka duh mai," a ti a. Fehtea nî chuan, "A nih leh thu dang deuh han sawi ta daih ila. Hei, Sihhuaia nen lah tehkhin tehah tak an nei si che u a," a han tingawt a. Saithangpuii chuan, "A ni ngawt mai tirawh. Sihhuaia teh rual loh, min buk fo mai hi kan phu lovin kan cho rual loh, khaikhin teha min hmang hi chuan min chawimawi ngawt mai. Kan ram chhunga heti ang tak tumpangchal lo tla lut hi keia tan tak hian a vanneihthlakin ka hria. Ka phu loh nen min buk min buk mai a, a zarah tha ve tak tak a inngaih palh mai pawh a hlauhawm thei mai dawn a lawm," a ti a. Fehtea nî chuan, "Eng nge maw le, sial te mai mai chu i cho phak loh lem ang le. A zara thang ta lua em i nih hleih a? Ramsa zinga nang nena khaikhintlak an hriat chhun a nih vang zawk a lawm," tiin a han chhâng leh a.

Saithangpuii chuan, "Ka nî, thu tak tak ka hrilh ang che. Hetia kan ram chhunga se hmingthang tham lo lut hian min tihmingthang tel tih chu tlang hriat a ni a. Mahse hei hian ka nu leh ka pa rilru tak tak a cho chhuakin ka hria a, ka pa fiamthu han sawi ta ila: Hman tuk ka pa'n, 'Thangbawihi leh Sihhuaia hi mi'n khaikhin tehah an neih bawk a. Tlangval hnahkhat zawlbuk puanthuah khai zinga Sihhuaia kap thei an awm ngat chuan, ka Saithang-Bawihpuii hi ka'n neihtir teh poh tur a' a ti a. Ka nu'n a lo khak a, 'Hram mai mai teh suh, mi'n an hre reu reu ang, sawi loh loh a nih chu i sawi,' a lo ti a. Ka pa chuan, 'Thangbawihi-nu, ka ti tak tak asin, kan pahniha kan sawi dun tawh ang khan,

hei fapa lah kan nei si lo a. Thangbawihi pasal chu zan khat mitchhin kan tawh thulhah pawh kan tlang thuttu tur a ni mai lo thei dawn lo a. Chuvangin, khualkaia pasal neihtir ai chuan mahni khua leh tuia tlangval fel, Sihhuaia kap theitu ngat an awm te chuan, chu ngei chu a nei tur a lawm. Tuna a inleng hlawm te pawh hi nei se, lalnu nih bak engmah chan tur dang a awm chuang lo a. Mahni khawzawla tualchhung tlangval a neih pawhin lalnu a ni dawn tho a lawm,' a tisam êt a," tiin Saithangpuii chuan a nu leh a pa thukhawchâng chu a sawi chhuak a.

Fehtea nî chuan, "A nih leh i pa sawi ang chuan Sihhuaia chu kan khaw tlangval tu emaw hian kap tak tak ta se, a se kah avang ngawt chuan i nei duh dawn reng em ni? Ka va'n ring lo em!" a ti a. Saithangpuii chuan, "A kaptu a thu a ni ang chu, i vahpa te chuan kap se a buai theih viau mai tur asin," tiin nui har bar chung leh Fehtea nî mitmei en chungin a chhang a. Fehte nî chuan, "I ti tak tak maw? A kaptu chu tu pawh lo nî se, i nu leh pa sawi ang a kan khaw tlangval a nih avanga i he lova i nei breh lo dawn a nih ngat chuan i rilru chu tu-khaw tluk loh a nih chu," tiin a fak zui a. Ani chuan, "Ti tak tak ang chu, mahse ka nî, ka thu sawi chu khawiahmah sawi leh tawh suh ang che. Fiamthu pawh ni se a zabthlak, mi'n min hmu milo palh ang," tiin Fehtea nî chu kamtam lo turin a chah mawlh mawlh a. An thing fawm ngah hnu chuan an inthawn a, hawn zai an rel dun ta a.

Saithangpuii thu sawi chu Fehtea nî chuan kawngtluanin a ngaihtuah a. Sihhuaia kaptu nih avanga lal

fanu chhuanvawr meuhin nei duh mai tura a insawi chu a ring ngam chiah lo a. Mahse Saithangpuii thu hmawr bawk duh danah, 'i vahpa ngat chuan kap se,' a tihna angah ngaiin leh, a nu leh pa lo ṭawng fiamthu tawh ang ngeia remchanga hman a hnial lo a ni ang, tiin a zeldin zui ta zel a. Fehtea nî rilru-ah chuan a khat ngang a ni ang, a vahpa tan Saithangpuii lah chu a duhsakin a ṭawng chu a remchan laia umzui vat ṭha-in a hria a. Lal fanu hnenah chuan, "A nih leh Thangpui, nichina i sawi kha han thual leh ta ila. Sihhuaia kaptu tih ngawt, i mi ngainat loh zawng tlangvalten kap ta se, i iai lo zel dawn tihna em ni," tiin a rilru-a a vahpa tinzawn ran chungin a han zawt nawn leh ngat a. Saithangpuii chuan, "Chhungkaw lungrualna a nih leh nih loh a thu pawh a ni ve ang chu. Sangtuala te ang hi chuan kap mah se, kan neih chuan hmel loh. A nungchang phei chu ka hre chiang ve hauh lo na a, ka pa ngainat loh zawng hi a ni fuh khawp a. Ka pa hi chuan ngainat zawng riau hi a nei a, a ngainat loh zawngten an kap palh hlauh a nih loh chuan, ka chhungte lam aṭang chuan harsatna awmin ka ring lo," tiin a chhang a.

Chawlh-hmun an thleng a, an phur pawh nghat chuang lovin thlifim dawngin an ding dun hlek a. Thlang lam ko chu a bungin khawthlang chu a lang thui thei hle a. Ṭhal lai a nih avangin romei zamin tlang laug thei pawh a bawh paw chûk a. Thlifim erawh chu a tamin 'Len tlanga bungbut' an sawi ang maiin a thaw heuh heuh reng a. An chhip kham, hnam biang chawia an din chawlh lai chuan Fehtea nî bawk chuan, "Kan titi pangngai bawk chu sawi leh ta ila. I pa rui lungpuam fiamthu mai mai a ni

lo maw ?" tiin hriat chian chak hmel takin a'n zawt leh a. Saithangpuii chuan hriat chian a duh hle ni-a a hriat avangin, "Fiamthu kawng lo ve, he thu-ah hi chuan, ka pa sawi chhuah hmasak a ni nghe nghe a. Inleng ka neih reng reng ka la duh rih lo tih a hriat vang nge, ka duh leh duh loh pawh mi zawt hawt lo hian a chhang fithla zel a. Mahse he thil hi chu ka pa'n a sawi ve tlat," a ti leh mai a.

Saithangpuii thu sawi chu Fehtea nî chuan a vawng ta rauh rauh mai a. A vahpa chu hrilh a nghakhlel hle mai a. A thing phurh thlen hnu chuan a tlai tawh deuh hlek na-a la a chhum a, a buh thlak a chiar tawh leh tawh loh a en lai tak chuan a vahpa Fehtea chu a lo lut a. A nî chuan, "Mama, i khawilo bo daih emaw ka ti a, i in awm ve reng a ni maw?" a ti a. Fehtea chuan, "Ka ban tei sa ka va la lawk e ka ti a, sairawkherh ka keng a, mu-arla thlawk lai ka perh thla lehnghal," a ti a. A nî chuan, "I perh thla mak thin e a, hmanah lah khan kawlhawk thlawk lai i perh thla tawh bawk a. Tunah pawh hian kawlngo thlawk lai perh thlak mai theih awmin ka hre tlat a ni," a han tifiam a. Fehtea chuan, "I eng sawina nge chu chu ka nî? Perh thlak theih a awm phawt chuan kawlngo chang lo, sete-hmairâng pawh ni se kan perh thla mai ta lawng," ti-a a'n chhang chu a nî chuan a vahpa chu thu thawi man rang hian a hre khawp a, fing a tirilru hle a.

Tichuan, Fehtea nî chuan chawhma lama Saithangpuii nena an thingphurh dunnaa an titi zawng zawng chu a hrilh fai ta vek a. Fehtea chuan, "A pa pui thu hla mai mai a ni lo ang maw? Chaw

tak khuka khukpui ngam chi tur em ni ang a," a ti bai bai a. Mahse a nî chuan, "A pa fiamthu mai zawng nj awkawng lo ve. Mahse an hlen tak tak duh ang em, tih erawh chu hriat chian a ṭul a lawm. Ngawi rawh, ka rawn zawt chiang leh ang e. Zanin hian la hlumpuiah min sawm a, an ina ka hlumpui hman dawn loh avangin, ka hlum ve tur lain an inah ka kal dawn a, chumi pah chuan ka'n zawt chiang leh reng reng ang e," a ti sauh sauh a.

Thim thut thutah chuan Fehtea te nî-vah chu an leikapuiah an ding dun a. Thla de tir khawthlang kawlkila kual reih chu an thlir a. An pahnih chauh chuan zawi tê tê hian an titi a. Fehtea chuan, "I rawn zawt chiang hman em," tiin a zawt a. A nî chuan, "Hman e, eng dangin min chhang lo, 'Ka nî, damchhung thil leh hmingchhiatna tlingah dâwt ka sawi ngai lo,' tiin min chhang a, ka ring tawk mai. Ka duh luat avanga ka ngaihbel emaw ni, i tana zawt dilchhût angah min ngai tlatin ka hria. Tin, a hmui-hmai lan dan aṭangin vawiinah pawh kei ka nih avanga a pa thukhawchâng chu min hrilh duh niin ka hre tlat bawk a," a ti a. Fehtea chuan eng danga chhang ta lo chuan, "Mahni sa ai tur khân hre lawk pasalṭha tumah an awm ngai reng hlei nem," ti chauhin a nî chu a chhang a.

Fehtea vek chuan, "A nih leh, chu engtia tih tur nge ni ta ngai ang?" tiin a nî chu a'n rawn a. A nî chuan, "E, kawng dang a awm thei tawh dawn em ni? Kan khawtlanga i dinhmun chhiatzia lah i hai lo a. I tan ngat hi chuan khawtual nula tawn sabawpa

neih theih tur, min duh dertu tawn a lungngaihthlak zo vek tawh a. Heti khawpa i hmingchhia chhilh leh tur hi chuan Sihhuaia kaptu i nih chauhin i chhilh leh thei ang. Tin, chumi avang chauh bawk chuan lal makpa pawh i ni thei dawn tihna a nih chu. Chuvangin, Sihhuaia pêl tur chuan phawng vat ula a ni mai," a ti a. Fehtea chuan, "Ka nî, Saithangpuii te lam chu thu dang ni se, Sihhuaia pêl tur chuan kal ka lo tum rilru reng asin. Ka silai nei lo mawlh hi a lawm maw le, ka pu'n kan silai lah chu a lo hawn bo khanglâng si a," a ti a.

A nî chuan, "Silai zawng ramchhuak turin ken loh thu awm suh. In kal dawn a nih chuan a rang lama in kal vat ţha-in ka hria. Mi tam tak i kalpui pawh a dik lo ang," a ti a. Fehtea chuan, "Hawh ka nî, in chhungah ka pa te nen sawi tlang ila, i lut teh ang," a ti a. Zanriah ei hun tawhah chuan an sawi tlang leh ta rih a. A nî pasal nen an sawi dun hnu-ah ramchhuah chu an tum ta a. Kalpui tur dang an han dap a, anni putu ringawta kal chu a nih theih si loh avangin, pahnih dang tute emaw sawm belh an tum a. Fehtea nî pasal chuan, "Kan tlem leh tamin awmzia a nei hran lo a, a kaptu chu pakhat tho a ni ţhin e. Sapui thlah tur azeng lah kan ni lo a, kan ţhian ţha leh ngamtlakab mah chuan tlangval tawh lo ngei ni se. Pakhatah chuan kan pu Khuangbawnga khi a ţha ang e," a tih lai chuan Fehtea chuan, "Kan tlangau hi a chhangchhe deuh na a, khawilo chhuah peih mi a ni a, ani khi rawngbawl atan kal bawk se," a lo ti a. Tichuan, ramchhuak turin an inbuatsaih ru ta sauh sauh a.

Fehtea chuan a ramchhuah tum thu chu a pa a hrilh duh lo a. A silai hawl chhuah tur ber lah chu an lo hawh bo bawk si. Silai ṭha deuh put chhuah ve tur a mamawh hle mai a. Sihhuaia meuh beih nan chuan silai tha deuh a duh si, a mangang chuan a nî hnenah silai ṭha deuh a duh thu sawiin, lal silai hawha a dıl ngam leh ngam loh a zawt a. A nî chuan, "Thangpuii hnenah ka lo sawi ve phawt ang e," a ti a. Saithangpuii hnenah a sawi ta a, ani chuan, "Ka pa hnena sawi sawi a ngai chuang hlei nem, ka thu-in Tea chuan hawh lul rawh se. A remchan lai tak a nih nghe nghe kha. Tlem lai khan Cheural lamah an kawl bo reng a, nimin khan an rawn dah leh chiah niin ka hria," a lo tisam êt a.

An kal dawn zan chuan Fehtea nî pasal tum ruh lutuk chu a inngaihtuah thınrim ṭeuh mai a. Hlawhchharn palh a hlau si, a kal châk a helhhawlh bawk si nen. A thinrim inhrosa chuan, "Heti khawp hian in putea hi an sawi hmingchhe thangtlawm tawh a. Khawtlang tana khati zat a ṭangkai tawhna lam reng reng hre duh lovin maw an han er chu(h). Darzo zathum khawtlang tihmingṭhatu a nih hre duh lovin, 'a chuti e, ek e, de de,' in han tih chu. Ngawi tak rawh u, zângkhua a la bungbı ang," tiin khumpui dawhchho-ah a khupa puan suih a ṭhu-in a vaibel dâwn a seh rap rap a.

BUNG 11

Ka kah hma loh chu

ṬUKṬHUAN ei hma nretin Fehtea chu silai kengin a lo hawng a. A farnute chuan, "Mama, ramchhuah i tum e lo?" an la tirual ṭhawt a. Ani chuan, "Tum, buhfai kha zan sawm riakin han siam teh u," a tichhum hmak a. An thawm chu tapkuna ṭhu a pa mitdel chuan a lo hre ve a, "Kan ramchhuak dawn e, i tikhanglâng e lo Mama?" a ti a. Ani chuan kun ang ngel ngawl chung hian zawi deuh sapin, "Tum" ti chaubin a chhang a. A pa chuan, "Silai ken ve te i tum e lo?" a han ti leh a. Fehtea chuan a pa pawh en chuang lo chuan, "Ramchhuak turin silai kan ken loh em ni i rin?" a tichang leh khak a. Chutah a pa chuan le, "Â... a, Mama le(h), ka va han zak tak em! Silai te em em i ken ve dawn tâk, a kah dân pawh i thiam em ni? I nî te silai ken i tum dawn a hih phei chuan aw......, i kap thiam ngut pawhin ka ring lo e," a tih lai chuan Fehtea chuan, "Chaw ei kha siam thuai teh u. Kan hmanhmawh nasa a nia," a ti a. A farnute chuan chaw ei chu an siam sawk sawk a, mi dang kil ve hma chuan a bar nghal mial mial a.

A chaw ei lai chuan a pa chuan, "Khawi lamah nge ramchhuah i tum a, in Sihhuaia chu i bei ve dawn em ni?" tiin a zawt a. Fehtea chuan kun ang ngel ngawl chung hian zawi sapin, "Kan duhna lam lamah," a ti a. A pa chuan, "Ta deuh deuh che chuan, 'kan' i tia law? Tute nen nge kal in tum," tiin a'n zawt leh a. Ani chuan, "Tupawh ka kalpui ang chu, ka kalpui turte in hriat ve kher a ṭul lo?" tiin a pa tawng khum duh danah a lungawi tawh lo

ih hriat takin a chhang bul hmak a. A pa chuan, Khanglâng tak che hian aw, 'ka chhâng ṭha duh ova che,' te chu i han ti a. Ramchhuak ta pawh ti la, Sihhuaia te zawng beisei ve ngam chai tur i nih loh hi, mi nuih tiza tam mai maiin. Pasalṭha mung i zui ve dawn a nih erawh chuan le, chempui numin ei rawng lo bawlah duh leh thawk ve ta mai mai mah la. In vannei ta khi:h a nih a i sahrang rawn hawn a chhuan hnih khat bai kan lo han ve teh cheng pawh thil lua, Silai te zawng keng ve reng reng suh, i zuk tibo hlawm ang e. Tu silai nge i rawn hawl luh ve reng reng?" tiin a'n zawt nghal a.

Fehtea chuan, "Tu silai pawh," a ti hlak a. A pa chuan, "Umh mh..., ka thu awih lova i keng lui dawn a nih leh, i kah dawnin kha .., a bengzeh kha pawt thla hmasa lovin kau te kha i tum ngawt pek ang e. Â..., khai khai e..., inhrilh chawp zawngin kan inkahtir pafa lo ang," a tih lai chuan Fehtea chaw ei lai mittui chu a sur ta zung zung a. A kham nghal hmak a, a thil ah tur chu a la nghal a, ngawi rengin a chhuak nghal ta nal nal a. A chhuak tur kawng khar tura a rawn lehhawi chuan, "Ka kah hmaloh chuan ka lo hawng lo ang," tih pahin na tawkin kawng a khar tau ṭhak a. A kawng khar rawn lehhawi mittui tla zawih zawih lai a farnuten an hmuh chuan, an khawngaih lutuk an pathuma mit aṭang pawh chuan mittui a dir ve nghal zawih zawih a. A pan lam tur pawh an in chhungkhura sawi miah lovin a chhuak ta vang vang a. Mahse an nî Ralvani sawi an lo hriat tawh avangin a tum chu an hai chuang lo.

Sihhuaia chu an ngaih ropui em avang leh mi tin kah châk ţheuh a nih avangin, tupawhin kap se, kawtchhuahah a kaptu ngeiina chham tur 'Sihhuaia hlado' an tih thlengin an phuah lawk hial a. Chu Sihhuai hlado chu:—

Khua chu e thiang vawng vawng aw,
Sihpui tlan chalngenga tuan nan e;
Kei chu e khua tin than nan,
Ram dai chhawl hnawmah zal ing e.

Ram lang e phai kip tuamtu,
Len chhawl palmawia fam chu e;
Kan than e tlangah chuan i,
Rairah mawitu fungki tial e.

Kawl khua e eng rii riai e,
Vala than khua a sei na e;
Rualin e sel lo u law,
Ka sakhming thang maw leng hnenah.

Sakhming e thang he hu e,
Kei chuan khua-lian ka tlir e;
Kan run e leng tin kai nan,
Laichhuat sumtual rak phiat u law.

Chu Sihhuaia kaptu apiangte inchham thawvenna hlado chu chham theitu nih tumin inti pasalţha deuh zawng zawng chu liam lo a hlei pawh an awm tawh lo. Chuti khawpa an ngaih ropui leh kah an châk huai huai theuh pel tur chuan Fehtea te pawh an liam ve ta tih kawtchhuaha an hringhnawl silai kah ri atang chuan tuman an hai lo. Chu sial, pasalţha zawng zawng lo tlawmtu Sihhuaia meuh chu Fehtea

chuan kap lo hram se an ti rilru ṭheuh a. Mahse an rilru takah si chuan a kap mai ang tih an ring ru tlat ang lawi bawk si a ni. Darzo zathum khaw mipui zinga duhsaktu tlem tê awm ve zingah chuan an lal fanu Saithangpuii pawh a bâng bil lo. Mahse Fehtea duhsaktu a nih chu tuman an hre chuang lo.

Sihhuaia pêl turin vawi tam ṭum tam an lo inpu liam na-ngai, Fehtea te kal ve ang em em a mi tin sawi duh leh tlangthang an awm ve lo. Amaherawhchu, Fehtea an duhsak avanga sawi leh i phei zawng ni hmelin a lang lo. An liam tuk chuan Darzo zathum khaw nulaho chuan buh an phur a. Khua a lumin an lum ti thlamsa chu an puanfêmin an inzap hauh hauh hlawm a. An zingah chuan Fehtea farnute pathum pawh an tel ve a. Mahse ṭhiante zinga ṭhut ve pawh nuam an tih loh avangin chawlh-hmun thlang deuh hlek rem laiah chuan an inhrik-en a, zawi tê tê hian an phun sep sep a. Chutia an chawlh lai chuan thirdeng fanu nuthlawi Kapṭiali chuan, "Tukin chu ramchhuak tur an liam maw? Rawn hlawhtling tawh tak ang maw?" a han ti a.

Nu pakhat chuan, "Pasal kal ve tur pawh nei hlei lo che," tiin a lo fiam zoh a, Nuthlawi chuan, "Nanga pasal pawh a kal bik em ni? I pasal ramva-chal loh loh nen, tuklo-bengngawng pawh la perh thlain ka ring lo e," ti a nui hua hua chung hian, "Duh thu han sam ila, mi pasal ni lo ka pasal ngei mai khan Sihhuaia rawn kap se la. A lu kha nau-pangin kan in lam panin pum tia tia-in rawn zawn hawhaw hulh hulh mai bawk se la. Chutah kan pa khan a kawr thi kai ang hniang hnuang kha, 'Ka

kawr hi han hmet ṭhla lawk teh,' han ti se, keia lah chuan nau hmathlakin nau-chaw hmuam chungin, 'Ṭi khan awu ṭah ib awh,' (Ti khan lo dah rih rawh) lo ti ila. Kan pa chuan sumhmunah theh thla hnawk mai se," tia nui uar uar chungin hmai zangthal he hu hian a duhthusam chu a'n sawi a, an hlimpui khawp mai a, an nui ṭlawrh ṭlawrh a.

Chu nuthlawi vek chuan a ṭhiante hnenah chuan, "Khai, nangni zawng in uang ve lo em mai. Duh thu han sam ve teh u," a ti a. Nula phanchang lam tawh pakhat chuan, "Sihhuaia kha ka tih ngeia khan kap se la. Sihhuaia dul-vun a kâp sen tel ngei kha kâwng-vawnah min siamsak bawk se la. Chumi ngei vawng chuan puan thulkhung tur tah dap dap mai ila. Ani khan min rawn rim se la, ka puan thlunna sirah ka themtleng vaina dal titih tawk chiahin mu lui ṭlat mai se la. 'Kiang deuh teh,' ka tih pawhin kiang ṭha duh vak lo se, a tawpah han inti-thinrim der ta vel ila, inchhaih nan themtuihnawihin han theh ṭhat ṭhat mai ila," a han ti a, an nui leh ta awr awr hlawm a. Thirdeng fanu nuthlawi khan Fehtea farnu-te inhriken lai chu lung tê-a vawm kauh pah hian, "Nangni kha duh thu han sam ve teh u," a zuk ti a.

An tlum ber nula chuan. "Ka u, ka han sam ve mai mai teh ang aw?" a ti a. A u chuan, "Ho mai mai a zah pawh i zak lawm ni? Eng duh thu mah va sam suh che, i pa mitdel nghal i sam lohin," a ti bak bluk a. Mahse Fehtea chhangtu chiah chuan, "Duh leh mawia duhthusam mai mai te chu, mi pawhin an sam tho a lawm, fiamthu na na na," a lo ti a. Chutah Fehtea nau chuan a han sam ve ta

a. "Ka pa mit ţhat lai la ni se la, sakhi pachal rawn kap se la, a ki-ah hnam thar han bang vah mai ila. Tui chawi turin dar-em sinah um thar chingala sil en ţhat mai kha, saķhi chal ki-a hnam thar han chuan tuikhur panin han phur eng ţhât ţhât ila," a han ti ve a.

Nula pakhat chuan, "Hnam banna sawi tâkah chuan, keini pawh hnam banna kan nei tak lo asin. Hman laia ka pu emaw-niin a sakhi kah emaw ni, a awh zawk emaw ni pawh ka hre lo, lu ro deuh tawh ki-ah kan bang ţhin a. A lo tla a uiin a pu bo daih mai a, bangah thing-kâk ka pa'n a thiat a, chutah chuan kan bang ta mai mai a," a han ti a. Nu pakhat chuan "Hnamin ban ban a mamawh hlei nem, keini pawh em ruak awm awm chhungah kan vawm lut mai mai a, eng kan tih chuan pawh ka hre lo e," a lo ti a. Tichuan, an buh phur chawl chuan kal zai an rel leh ta a.

BUNG 12

Lenchhawl pal-mawia a fam ta

RAMCHHUAK-ho chu ni thum lai an thang ta a. Fehtea ni chuan an thang chin briat nan zan tin hmawlhte ulh tliah hi an rapza kawrawngah pakhat zelin a hawlh lut thin a. A zan nga zanah chuan an kawmthlangpa chu a leng lut a. "In putea te ramchhuak riva briat engmah in la nei lo maw?" a rawn ti dûk dûk a. Fehtea ni Rajvani chuan, "Nei uk suh ei, zan nga lai hei an thang ta a, tun thleng thlenga thawm la nei lo, kan tawng zulin zui suh se la, eng an rawn ang bik dawn lo emaw ni le," a ti a. An thenawmpa chuan, "E..., zan tam an la thang nem, heti ang vengtu nei tham a se lian leh fing beih nan chuan zan tam riaka thawh chhuah a ngai reng asin. A ni lo berah pawh zan sawm riak phang lo thang tura an inhuam chu a tul hrim hrim," a ti boh boh a.

Fehtea ni chuan a fa tê ber tlai khawhnua piang leh a tu hmel hmuh hmasak a fanu upa ber fapa an hnena awm hnenah chuan, "Tapchhakah mu teh suh u, chetna in dal e, i pu pawh a lo len hi, thawnthu sawitir teh u," a ti a. A tupa chu a tho vat a, putar hnenah chuan, "Sihhuaian kan sepui hi a tiat ang em?" a han ti a. Putar chuan, "Tiat tehlul e a, 'a ki berah pawh bâk a lawi thei' an tia lawm," a ti a. Naupang chuan, "A ki bera bâk lawi thei chu eng tihna nge ka pu?" a ti hê-haw a. Ani chuan, "A upa-in a chal tawh khawp a, a ki bul vawng chuar karah bâk a tawm theih avanga se lenzia sawina a lawm," a ti a.

Fehtea ni tupa chuan, "A nih ka pu, a ki-a bâk a awm theih avangin a lian tihna a ni maw?" tiin

dilchhût zawkin a han zawt leh a. Putar chuan, "Ni e le, sechal lianpui upa deuh tawhah lo chuan bâk tawmna thamin a ki a chuar thei lo a lawm. A nih leh Mama, Sihhuaia chu i pu'n rawn kap se nge i tih i putean?" tiin a han zawt a. Ani chuan, "Ka putea daih, ka pu chuan nupui a nei tawh si a, ka putean a kah chuan nula-in an ngaihzawn phah dawn asin," a'n ti chu an kawmthlang putar leh Fehtea nî chuan an nuih hawk hawk a. "I putea chu i duhsak hle mai maw?" a tih lai chuan, "Ka pu chuan Sihhuaia hlado pawh a chham thiam ve awm si lo a, an rawn kah chuan ka inti-thu viau ang," a ti lâr lâr a. Putar chuan, "Tlang an rawn tlir vaih chuan tunge hlado chhamtu ngun deuhin lo ngaithla ang che u aw," a ti a. Ani chuan, "Tlang an rawn tlir veleh kawtchhuah lamah ka tlan nghal vang vang ang maw le," a ti sauh sauh a.

Putar chuan, "Sihhuaia hlado chu i pu chuan a hre ve lo-a maw?" tiin a han zawt a. Ani naupang chuan, "Hre ve na'ng aw, ka pu, nang i thiam em? Han chham chhin teh, maw, han chham teh," a ti sek a. Putar chuan, "Ka thiam ve dawn em maw ni le, a nih khai aw....," a ti a, tawi tê chu a han chham vang vang a. Chutia rei mawi tawk a ţhut hnu chuan putar chuan, "Khawnge a nih kawmchhaknu, ka kâwng te pawh a kham e. Vawiinah tuiûm ka la a, ka hah riau mai, ka zu bawk zal ve tawh ang e. In pa te ramchhuak chanchin in lo hriat hlauh takin tih thuah ka rawn chuangkai lawk asin maw le," a ti a, a chhuak ta ţuih ţuih a.

Zan ruk an thangna a ni ta a, an la che fuh hlei

thei lo a. Sa naran mai a nih loh avangin sa dang pela pel chi ni hek lo, thiam thil tak taka beih a ngai a. A zan rukna a liam a, a zan ruk zan chuan Fehtea nî pasal chuan mang mak tak a mang a. A mumangah chuan Fehtea te inah pawnduma khuh miruang hi an lo zawn lut a. Fehtea pa lah chu a lo thinrim em em mai hian a lo hmu a. A tukah chuan chu a mang chu sawi châk hle mah se, mang lama sa-mang man chu tuan leh mang aṭang ṭawha pi leh puten an lo sawi duh loh a ni a. An sawi chuan an mang a dik thei lo ni-a an ngaih kumkhua a nih avangin, ani pawh chuan sawi châk tak chungin a ngawi hram hram a. Chumi zan chiah bawk chuan in lamah Fehtea nî chuan an pa mumang ang chiah chu a lo mang ve a. A hnu-a an sawi leh danin: Ani zawngin mang ṭha lo lutuka a ngaih thung avangin, sawi pawh a lo sawi ngam lo a. A vahpa chu rawn rål palh dawn ngei angin emaw, a nih loh leh sa kuta rawn vanduai haw riak tur ang a ruatin, rilru ngaih-ngam lo ru takin chhun leh zan a lo chhiar thung a ni. Chuti ang taka a ṭha lo lam zawng hlira a zeldin avang chuan a mumang pawh chu tu hnenah mah a sawi duh lo. Fehtea nî pasal erawh chuan a mang chu ramchhuak tana mang ṭha, upa-in 'sa mang' an tih ang chu a ni tih a hriat avang leh, hlawhtling ngei dawna a inhriat avangin a tha a tho ru hle thung a. Mahse Sihhuaia riva reng reng chu hriat tur a awm lovin thei reh takin a la reh vang vang mai a. Mahse chuti chung pawh chuan bei tihdawn mai chu an tum chuang lo.

Zan sarih lai an thang ta a, engmah tawng si lovin

buhfai pawh an nei tam tawh lo hle a. Mahse Fehtea chu Sihhuaia kah ngei tuma thawk chhuak a nih avangin, zan sarih a nih tawh leh buhfai an neih leh neih loh lam a ngaihtuah chang lo. Sihhuaia thawm riva chu engmah an la hre thei lovin a hnu thar fahran pawh hmuh tur a awm loh avangin, Khuangbawnga phei chu a beidawng rilru hle tawh a. A ni riat ni pawh chuan mahni chân hmunah ni dang ang bawkin an ţhu leh ţhap a. An ţhu fel kim hman zet chauh tihah chuan Fehtea hma zawn ţum-khan tluang chu rawn zawhin fimkhur em em mai hian Sihhuaia chu a lo kal ta voh voh mai a. Fehtea chuan fimkhur em em leh thawm dim theihtawpin a lo en ran a. Fehtea hma chiahah chuan kawkpui (cha-kawk) lian deuh mai hrui bawh lûm hi a ding a. Chumi hnuaiah chuan Sihhuaia chu a lo phei zel a.

A fimkhur ngang mai a, pen khat a'n pen a, hlauh-awm a awm leh awm loh thlithlaiin kil tin a'n en kual leh rih tê tê a, chutah a'n pen leh a. Chuti reng reng chuan a kal bek bek zel a. Fehtea channa zawn a thlen hma lawk chuan ţhehhek rual an thum hak a. Chu sava thawm avang chuan ngun lehzualin a beng a chhi a. Hlauhawm dang engmah awmin a hre lo a ni ang, a thil thlir kual kal siam leh turin hma lam a hawi leh chiah chu, a hma zawn taka ngawi renga lo changa ţhu, Fehtea chuan a chaldamah dar-ngen mupuiin a thluak hnam chhuak ţhawt khawpin a'n kap lim zuai mai a. Thlang lamah a per thla luah a, mahse a tla leh chu thi sa paih ang hnawk a ni mai a. Hniak khat pawh phawi leh tawh lovin a awn ngbal ruah ruah a.

A silai ri leh se awn thawm hria a ni pasal leh Khuangbawnga chu an rawn tlan nghal chilh a. A ni pasal chuan Fehtea chu a'n ko a, "I chan hmunah elo i la awm? Lo kal rawh, hlauhtlak a awm tawh lo," a ti a. Fehtea chuan lawm luatah, "A chiang meuh ang maw?" a ti a. Ani chuan, "A rawl atang khan chalchâng rawl a nih kha," a ti a. An pathum chuan a tluk hmun chu an pawh a, a mitmu pawh a che ein tawh lo tih an hriat veleh Sihhuaia chal-pâng chu tlawh ang ren rawain Fehtea chuan:

"Kawl khua e eng rit rial e,
Vala than khua a sei na e;
Rualin e sel lo u law,
Ka sakhming thang maw leng hnenah,"

tiin Sihhuaia hlado chu miltui tla zawih zawih chung hian a han chham a. A ni pasal silai thun tling thun lai chu a'n kap dur mai a. A han inchham thawveng zui lehnghal a :

"Sakhming e thang he hu e,
Kei chuan khua-lian ka tlir e;
Kan run e leng tin kai nan
Laichhuat sumtual rak phiat u la

tia hlado a chham leh hnu chuan, sial alaia sial lian ber sihhuai chan darh tur chuan an ri nghal ta bawrh bawrh a.

BUNG 13

'Mama, min ngaidam ang che'

BUH tuh hun hma kangvar awllen lai a ni a. Chumi ni chuan zing lama khua a hnim deuh avangin ni dang aiin in awm an tam a. Chawhnu lamah erawh chuan khawdur a rawn incnhem kiang leh tawhin Darzo zathum chhuah-chhawng khua chu niin a chhun tleu dul raih tawh a. Mahse khua a la tlai loh avangin nula ina tlangval leng pawh tumah an la ṭin rih lo. Chung an nula rimna-a an titi reng reng chu Sihhuaia chanchin mawlh chu an titi tui ber a ni. Ramchhuaka thang mek Fehtea mawlh chu a rawn vannei ang tih an hlau rilru ṭheuh a. Fehtea huphurh rilru ṭak chung si, sawi lo thei si lo chuan an sawi leh ṭhin. Khua chu zawi zawiin a lo tlai hret hret a, tlangval lengte pawh an ṭhu nghet vak tawh lo. Chutih hun lai ṭak chuan anni ramchhuak pali-te chu ngawi rengin kawtchhuahah chuan an innghat ṭak ṭak a.

Vawi leh khatah hlado chham ri chu an hre ta thut mai a. Chu hlado ang a Darzo zathum khawtlang nghawr nghing zo leh thinṭuâwng hlado chham ri tuman an la hre ngai lo Hlado chham lo ri phat chuan tlangval zawng zawng rilru chu vawi leh khatah a ti-chi-ai nghal vek a. Châk lo tak chung chuan hlado chhamtu chu tu rawl nge tih hriat tumin thin phu dêp dêpin an ngaithla reh duk mai a. Nula in tin aṭang chuan phingphihlip chhuak vanglai kawngka ang mai hian nula hmai leh tlangval hmai chu a in khachhuan tup hlawm a. Zathum khaw naupang zawng zawng lah chu kawtchhuah lam panin an chim raih raih mai bawk a. Chu hlado chham ri, a

engamah hmaa Darzo tlangval zawng zawng ti-chi-aitu chu an han ngaih chian a, Sihhuaia hlado ngei a ni tih an han hriat chian tâk hnu-ah phei chuan, a chhamtu chu tunge a nih la hre chiah lo mah se, mawnga hawlh hawlh ang maiin lawm avang ni silovin tlangvalho chu an za sek hlawm a.

Mahse a kaptu tunge a nih hriat chianna a la awm hmaa loh avang erawh chuan an rilru kil khat ngaih chu a la ngam deuh na-in, in zawt ta se tu dang a nih ring chu tumah an awm chuang lo ang. Nu leh pa zawng zawng lah chuan luhka-sangparah chuanin an thlir fuk mai bawk a. Sihhuaia hlado chham ri hriat helhhawlh tak a lo bengvartute zingah chuan Fehtea farnute pawh an bang bik lovin an awm hle hle thei lo. An tê ber chuan, "Ka u, pawn ataangin ka va thlir teh ang aw?" a ti a. A chhan hmain a pa tapkuna thu chuan, "Thlir lo ang, in tizahthlak, nangni nuṭapa ve khan a rawn kap awm phiangsen si lo a. Mahse le, chutia an rawn vanneih zawngin chhuan dang chhuang lovin vawi hnih khat zawng satuihâng kan hawp dawn a le, pasalṭha hnungzui nge nge. Nangni alova mi pasalṭha an hlawhtlin avanga khati laia lo va inlar chhuah ve kher a tiha tih ngeih loh. In nuṭapa chu a lo thlen tikah in pawnfen chuang in lo fentir nghal loh," a ti a, a tea hlur mai a.

Fehtea nī Relvani tupa mipa naupang fel tawh tak chu hlado chham thawm a hriat veleh a putea te ngei an nih [illegible] kawtchhuah lemah tuma khalh ruai [illegible] vang a. Hlado chhamtu rawl [illegible] phei chuan, "Ka pa, ka putea aw

chiah a ni," a ti nghal mai nghe nghe a. Hlado chhamtu rawl ngaiin a'n chham leh aṭang chuan tu dang ni lovin Fehtea ngei a nih chu mimir chuan an hre ta ṭheuh a. Chutia Fehtea tupa tlan ta vang vang chuan a putea kah ngei a ni tih a hriat chian veleh salu zawn ve zai pawh rel lovin a tlan kir leh nghal vang vang a. Kawng laka miten, "Tu kah nge?" tia an lo zawh a chhan lehna, "Ka putea," ti-a a chhang ri chu Fehtea te tlum ber chuan a lo ral hriat a. A ute hnenah chuan, "Mama kah a ni awm e," a'n ti dêk dêk a, a pa bawk chuan, "Teivet a che u, khawiah nanga u Mama kah te chu va ni lêk suh. Khatah a dah pawh va dak ve suh," a lo tivîn leh hlur a.

A putea kah a nih avanga a chhungte hrilh thuai thuai châka an tupa chak taka lo tlan letin an kawmthlang kawngpui a lo thlen chuan Fehtea farnu, Fehtea chhangtu chiah chuan, "Mama tu kah nge?" tiin a lo zawt ve var a. Ani chuan aw zangkhai vah hian, "Ka putea," a ti a. Mahse duh luatah an la rin ngam chiah loh avang chuan, "Tu i putea maw?" tiin a'n zawt nawn leh ngat a. Ani chuan, "In va'n hre thei lo, ka pu Fehtea, i nau maw le," tiin ama tawka vîn ve tak hian chiang takin a hrilh a. Chu a aw chu tapkuna Fehtea pa lo ṭhu chuan a hriat veleh a mittui a tla nghal zawih zawih a. Fehtea farnute pawh chu lungchhe lo-a hlei awm lovin tungchaw leh tlangban vuanin an ṭap a, pakhat lah khumai zem nghengin a ṭap tlawk tlawk bawk a. An upa ber chuan chhuak em em mai hian, "Aw, Mama, i kal dawn tuk takngial pawh khan ṭawngkam ṭhaa thlah liam pawh i hlawh si lo. Heti hi a ni dawn

tih te chu hre lawk ila, mittui nen em chuan kan inthen lo tur. Ka nu, ka nu, lo the leh teh, Mama'n tumpangchal a rawn bawn asin. Ka pa zukchal kah mah i lawm tehlul nen ka nu," tiin tah hle a'n chham vawn vawn mai a. A pa lah insum thei tawh bik hek suh. Awrawl chhuah meuhin, "Mama, Hrangkung, ka va lo rin khum che em! Khua ka hmuh tawh loh avangin engmah ka lo hre phak ve tawh lo a ni, min ngaidam ang che aw," a'n ti vawng vawng mai chu a hre phak hnukulh lo pawh an awm lo.

Khawlai dungah selu zawntu naupangho chu hawhaw chungin an inpang-aw-zial thla mup mup mai a. Kal pawh kal chak thei lovin zawiin Fehtea te in an panpui a. Ramchhuakho phur chu an chhawk tawh avangin silai chauh puin pawr ang pheng phawngin naupang salu zawn haw-haw mup mup hnungah chuan an kal hnak hnak a. In lamah chuan a farnute chu in chhung singsa leh seng-hawiin an buai phili hle mai bawk. In an thlenpui hma atangin salu lawm tur chu in chhung leh kawt zawlah an khat vek a. Pitar putar leh chhangchhe nau chaw hmuam mek lah awm bawk, naupang leh ui-thui lo vir buai teivet bawk si nen. Ramchhuak hawng leh salu zawntute chu Fehtea te kawmthlang kawngpuia phei zelin an kawt-hmai zawn thlang hret tlem a zawl deuhah chuan an ding a. Chu lai tak chu tun hma deuh a zak kan [illegible] bawk Khawpa Sangtuala [illegible] pawh dangval [illegible] Fehtea an lo [illegible] [illegible] hmun a nih [illegible] Fehtea chuan a lo [illegible] leh dangval [illegible] [illegible] Sihhnala [illegible] mai a.

"Sakhming e thang he hu e,
Kei chuan khua lian ka tlir e;
Kan run e leng tin kai nan,
Laichhuat sumtual rak phiat u law,"

tiin. Fehtea an sawisak dan hre ru tlang karin ramchhuakho chuan a rualin silai an han lawnin khua chu an thawm ta dut dut mai a ni. Chumi hnuah zawng Fehtea te in lam an pan ta rih a. Leikapuia selu an bial luih luih lai chuan Fehtea pa chu an rawn kai chhuak a. Khawi nge, kawng kha min lo kian teh u, naute u, khaw hmu lo ka nih hi," a tih lai chuan a lung-chhe ta thut a, aw-rawl tawp hian, "Mama, Hrangkung, i pa hi i lakah ka zakin ka va han inchhir tak em! Mahse chunga Pathianin bawk-khupin min lo la thlir tih ka hria. Chawnmang, (Fehtea nu thi tawh Chawnmangi) kan fapa neih-chhunin tumpangchal a rawn hawn asin. Lo tho leh la, a lawmin vawi khat chauh lam i han thai dun teh ang Chawnmang, ka va han ngai tak che em!" tia a tah hla chham chuan salu lawmtute mittui pawh a titla zung zung hlawm a.

Fehtea pa chu mittui sur zung zung chung leh kut khur hlawk hlawka phar chhuakin, "Khawi maw, selu chu a tak ngei ka'n chul ve teh ang," a ti a, a'n chul ruai ruai a. Selu vuan chung chuan, "Hrangkung, ka fapa, kan pi leh pu chenah ram lamah thang kan lo chhuah tawhin thian-sabeng te hnenah sa hran beng tam kan lo pe ve tawh a. Mahse heti ang em em a ropui hi zawngin kan in hi a la lawi ngai lo asin. Mama, i nu ka va han ngai tehlul ngai ve le," a tih lai chuan a ding chhuak sai

hlawk hlawk a. Ṭap rawl ṭeuh chung bawk chuan, "Khawi le, silai chu min rawn pe ve teh u le, a vawin vawi khat na na na chu tlang ka'n tlir ve-in khua ka'n thawm ve teh reng reng ang," a ti a. Silai thun sa chu an pe a, "Kha aw, lo kiang teh u aw, khaw hmu lo ka nih hi, silai kaw zawnah te khan in lo awm palh ang e." tiin fimkhur takin silai kâwm zakzeh titiha tin chungin Sihhuaia hlado bawk chu âw ṭial ruai hian a'n chham ve ta vang vang a.

"Kawl khua e eng rti riai e,
Vala than khua a sei na e;
Rualin a sel lo u law,
Kan sakhming thang maw leng hnenah,"

tiin, silai a'n kap dur mai a. Chumi hnuah zawng, "A tawk e, heti ang hun tawng leh tura Khua-in min ngaihhnathiam avangin vannei ka inti-in malsawmna ka dawng hi ka lawm tak meuh mai. Tunah zawng thi tawh mahila pawi ka ti ta lo, thlamuang leh lungawi takin ka thi tawh ang. Mama hi ka mittui titlatu tur ringawtah ka lo ruat nghet tawh a. Mahse Khawzing Pathianin a chhiat a lo phal hauh lo tih ka hriatpui ta. Lurh leh Tana lo thovin a hual tawh ang," a ti a, in chhung lamah an kai lut leh ta a.

BUNG 14

Saithangpuii leh Sangtuala'n salu an lawm

FEHTEA hmel chu lo hmu fo tawh ṭhin mah se, Sihhuai meuh kaptu a nih tâkah chuan, a tua-te pawh mai chuan mo thar hmel hmuh châk takin hmuh an châk ṭheuh mai a. A se kah lu lah en man a hlâ na rawh. Ramhnuaia phung hmuh vuai ṭhin chauh ngâng an nih avangin ralkhata an lo suangtuah dan ai daihin a ki pawh a lo ṭha zawk a. A châl-pangah patling pathum a ṭhut theihin, a ki khing kual khaikhup kûrkum hnuaiah raipuar an bawkvak lut hân hân thei a ni. An lalpa leh upate lahin an lawmpui thiam na laileng. Fehtea te inah chuan hah zan pu hut an awm, salu lawmna zu hrim hrim kai chhuak bo lo, belpui an chawi lut zut zut mai a. Naupang hlim thawm leh ui sen rawl nen, hlado chham lah khaihlak lai awm hek suh. An lo thlen zan chuan, 'a neitu mu hek suh, khumfâ mu hek suh' an ti a ni awm e, khua an thawm dut dut zankhua mai a ni.

Fehtea ramchhuah haw zan, zanriah ei hun mi tlem lai tak chu chuhin, an lal fanu Saithangpuii chu fenthlira zufâng tuiṭling chawiin, an upa fanu hruaiin Fehtea salu lawm tur chuan an kal a. Lawm sûrh hmel pu si lo, rilru-a lawmpui takzet tih lang thei si, hmel ngaihawm huatthlala lo tak hian Saithangpuii chuan, "Hei, a thlum pawh a thlum ve ngut emaw, i ramchhuak hah dang hnawn nan," tiin Fehtea chu a pe a. Ani Fehtea chuan, "Aw, ka va han phu lo em! Nang meuhin min lawmpui ve duh ang tih pawh ka ngaihtuah phak hlei nem. Nang chuan hnâmtûr pawh min pe la, i hê lova in hmak mai tur chauh a

lawm ka nih," tih pahin nui sak chungin a zufâng tuitling pek chu a la a. A in lai chuan, "I salu avanga lo kal mah ni ila, keini hi chuan a kaptu zawk hi a lawm kan lawm," tiin nui seih chung hian a melh no nghaih a. Fehtea pawh chuan, "I zu chu a thlum kai a tha ngei mai, hah chang a dam lo a, rilru thlengin a dam sawng sawng a lawm le. A thlum bawk a min petu hmel hian min tirui dawn a nih hi," tih pahin ngaihawm taka melh chung hian fenthlir chu a pe kir leh ta a.

Chumi zan chuan lal leh upate chuan an zu thlum tha tha chu kai chhuakin Fehtea salu chu an lawm a. Salu sa leh chu tualah hârpuiin an ur vut vut mai bawk a. Hranden belpui ngân tam bilh chu chhuat dungah chuan a tlar nghuan mai a. Fehtea salu lawmpui turin Saithangpuii chuan an khaw val-upa zawng zawng tel kim vek turin a pa hnenah sawm chhuahtir turin a lo hrilh ru diam a. Lal thupek chu awih lo ngam si hek lo, chumi zan chuan Sangtuala pawh phur lo zetin a tel ve a. Tun hma kha zawnga Fehtea lo er a, a thangchhe theihtawpa theih-thawh lo bawltu, a lang a pau-a Fehtea hmai hmaa hmangaihtu ber ang a inlan leh si, a sual avanga mi-fel ertu, dawizep avanga mi-huaisen itsiktu leh khawsak theihna chhuanga rethei hmusittu, upatnaa naupang zawkte hnual sual a, meizang-hlaptu Sangtuala leh a sangawi zawnpuite pawh chumi zan chuan thatho lo zetin an tel ve a.

Saluna an a hman, nunau leh laina an la tin hma chuan, Sangtuala rui lung puam chu a insum zo ta ngang lo a. Lal leh upate hmel-hmuah chuan mittui

la ang per pur hian, "Pute u, min lo ngaidam teh i, zanina ka inpuan vek law law loh chuan ka puakkeh thei ang. "Fehte, min ngaidam la, he hla hi sa-in keimah ka'n lam phawt mai teh ang," a ti a. Fehtea laka a lo chimawm tawhna leh Fehtea a tluk lohzia a phuahna ruah tham loh chu chham chungin a lo ding chhuak a.

"Kan Darzo khua a thanlaiah,
Rualin sel e, hrang tin kung;
Rualin sel e, hrang tih kung,"

tiin a inmualpho hla chu a'n chham ta a. Chutah le, salu lawm zaiin phur fahran maiin Fehtea nî pasal makpa, lal sadâwt chuan tho at maiin hla chu a'n la a. A laiah Sangtuala chu a lam a, an sa zo chu, "Khawnge, min lo ngaidam ula aw," a ti tê tê a, a hla dang chu a chham chho ta zel a.

"Kei ka ni e rual Selchinga,
Thanlai hawltu thuam ang do;
Thanlai hawltu thuam ang do.

Kungpui miril ka duai chuang e,
Van hnuai sel vel chung lur e;
Van hnuai sel vel chung lur e.

Thanlai hawltu laichhuat a zau laiah,
Val kan tlawm Sihhuai fam tawnah;
Val kan tlawm Sihhuai fam tawnah."

tiin a tlawm hla chu khuangpui an han tlir hnan ta dut dut mai a. Chu a hla an sak zawh chuan Sangtuala chuan mittui parawl teuh chung leh hah thaw hulh hulh chung hian, "Eng kan tih ang

Fehte, min ngaidam ang che. Kawng engkima ka tluk loh che avangin ka itsik che-in i hming chhiat theihna zawngin, phuah chawp leh dawtin ṭhiante ka hmin a. Khang thil zawng zawngah khan kei hi a bul ṭumtu chu ka ni. Mi dang tumah mawhchhiat tur dang an awm lo, keimah ka ni. Fehte min ngaidam mawlh mawlh ang che aw," a tih lai chuan an buai palh hlauin an lalpa chu a lo ṭawng ta a.

An lalpa chuan aw ban chut hian, "A tawk e, Sangtual, Fehtea pawhin a ngaidam mawlh ang che. Fehtea hi zawng ka khaw tlangval tu-khaw tluk loh a nih ka hre chiang a. Tin, a ertuten in erna lah ka hai hek lo. Amaherawhchu, khang kan khawtlang tiruam lotu thil kha, zanin aṭang hian a kiang ta vek tih hre theuh ila. Tun chinah khati ang thil kha ka khuaah a awm leh tawh tur a ni lo. Mi pakhat avangin khawtlang hi a hming ṭha thei angin, mi pakhat avang bawkin a hminghliau thei tih pawh i hria ang u. Zanin-ah hian ka upate leh nangni val-upate hmaah ngei ka sawi duh chu:— Fehtea hi tlangval la niin sampang tê mah la ni se, zanin aṭang hian ka 'upa' a ni ta tih ka hrilh duh che u a. A bak sawi tur a awm lo, Fehtea hi lal upa a ni," a ti hmak mai a, chu veleh chuan an ngawi ta ṭhap a.

BUNG 15

'Ka nu leh ka pa thu thu'

FEHTEA salu lawma Saithangpuii kal haw lam chu Fehtea nî te inah a lut kawi zawk a. Fehtea nî chauh a lo awm a. Saithangpuii chuan, "Ka nî, nangmah chauh a ni maw awm, khi lamah an chho vek a ni maw?" a ti a. Ani chuan, "Ni e maw le, kan pa lo haw pawhin in a rawn tlawh zawk a, vaihlo a pai mawlh mawlha a chho leh ta a nih kha. Kha, khawi lamah nge Thangpui?" tiin a zawt nghal a. Ani chuan, "Kei pawh salu ka'n lawm ve zawk e ka ti a, a remchang em a ka rawn lut kawi mai mai a ni," a ti chuan an thing phurh duna an titi chu a hriat chhuahtir zawk a. A hma a an titi aṭanga ngaihbelin Sihhuaia lu a lawm hawngin ṭulna hran awm si lova a rawn tlawh kawi kher chu a lawm rilru hle a. Fehtea nî chuan a hmuh fal theih lai chu chuhin a hunin keng vak mah suh se, inzum (lo) rilru deuh tak chung hian, "Ngawi teh, Thangpui, hman ni khan kan titi nual a," tiin a'n thawi a.

Saithangpuii chuan, "Ni e tirawh ka nî, kan sawi tawh ang kha a ni mai dawn lawm ni? Amaherawhchu, a puitlinna leh a hlawhtlinna tak tak chu ka nu leh ka pa thu thu a ni a. Ka nu leh ka pa in dil thiamah chuan keiin engmah hnial ka nei hlei nem. Hmanah pawh khan ka nu leh ka pa ṭawng kha ka sawi chhawng leh kha a ni mai a. Chung thil te chu keia thuneihna a ni phak hlei nem. Nu leh pa'n khaw êng an la hmuh chhung te chuan," tiin a chhang a. Chu a chhan dan chu nula fing chhan dan awm reng niin a hre mai a. Mahse Fehtea nî chuan a hawihet aṭang chuan a rilru hre thein a inhria a, ngaihngam lohna tur awmin a hre lo.

A tuk tuk lehah chuan Saithangpuii nu chuan a fanu hnenah chuan, "Mambawih, puan ban i tum si chuan, tunge maw i banpui tâk ang le? Kei chuan ka pui peih dawn hauh lo che a nia. Puan bulṭhut hi ka tlin tawh lo, ka mit ṭha vak lo vei nen," a tih lai tak chuan Fehtea farnu pakhat chu silai hnawih tur savawm thau pe-in a lo lut a. Lalnu chuan, "Thawmi, eng nge in thawh hlawm dawn? Mambawihi'n puan banpui tur a nei lo va, nangni in hmeichhe rual deuh a, hman a mual mual in awm mai lo maw?" tiin a lo zawt a. Ani chuan "Keini chuan feh kan lo tum a. Ka nî a hman ang, ka rawn hrilh ang e, a hman em em ang," a tisam êt a. Tichuan, a rana rana lo Saithangpuii chuan Fehtea nî chu a lo pawng nghah ta ngawt a.

Tukṭhuan ei khama Fehtea nî lal ina chho ta chuan, "Ngawi teh Thangpui, vawiin chu in nghak tur kan awm lo a, in inah kher em ni bang ila i tih? Hawh, kan inah i bang maj zawk ang hmiang?" tiin a sawm a. Saithangpuiin a chhan hma-in a nu zawk chuan a lo chhan khalh a. "A sual hlei nem, kan inah kher tilah lo ve, in inah chuan zuk bang hlauh ula, in inthiarfihlim a ni zawk ang chu, kan in zawng awm apui an tam ṭhin, a buaithlak," a lo ti a. Chutia a nu'n a chhang chu Saithangpuii chu a lawm rilru hle a. Tichuan, puan ban tur la-hlum leh thembu kengin Fehtea nî te in lam chu an pan thla dun ta a.

Puan ban pahin an titi an titi a. Sangtuala-ten Fehtea an er rawn lai leh, khaw hawina hre lova an phiar phak laia an tih hrehawmzia leh Fehtea

khawngaihthlakzia te an sawi an sawi a. Tin, Sihhuaia salu sa ei zana Sangtuala inpuanna leh a hla phuah te chu an sawi kai chho zel a. A vahpain Sihhuaia a kah hma zana a mumang leh an pa mumang neih te pawh Fehtea nî chuan a sawiin, an ramchhuah dawn tuka Fehtea pa'n Fehtea a tih dan leh Fehtea khawngaihthlak thu te thlengin a sawi kai zel a. Chutia an titi chhoh bek bek hnu chuan an puan ban pawh chu an zo ta a. Fehtea nî chuan a han thing rualin tahdan te a han rawlh a.

An puan ban zawha hawn tura a zial fel sak hnu chuan Fehtea nî chuan, "Ngawi teh, Thangpui, i hawn hma-in hmana kan titi kha chhunzawm leh ta daih ila. Zep nâk emaw, palai rawn tir ta chawt mai ila engtin nge i ngaih ang?" tiin a'n zawt chawt mai a. Saithangpuii chuan, "A hming-in nula ka la ni ve a, ani lah tlangval a la ni bawk a. Tlangval tan chuan nula chu rim leh biak kan thian lohna a awm dawn em ni?" a tisam thên a. Fehtea ni chuan, "Nih phei chu ni e, chu-tih kawngah chuan a nia lawm. Mahse beidawnga min siam ka'n hlau deuh maw le," tiin inthlahrung aw takin a'n dilchhût a. Ani chuan, "Ka nu leh ka pa thu a ni ang chu tak taka-na. Hmai-chhanah han ti ta che u ila, in duh te laka palai tir turin 'a na-chang' in hriat ka ring a. Tin, a thu hrimah, fa-mo atana an duh te chu engtia tih tur nge tih tuman an hai loh ţheuh hi maw, i ti mai teh ang ka nî. Chuvangin, he thilah hi chuan ka kamkeu che u leh ka ţawng hmawrhmuh che u in ngaih bik ka ring lo, min duh der ve tak tak te in nih chuan," a ti ta hlauh a. Chu a chhan dan chu lawmna tur

nge ni a, beidawnna tur tih pawh Fehtea nî chuan a hre thiam lo lek lek a. Mahse nula ṭawngah chuan fing a ti hle thung a.

Chumi zan zanriah ei hun, mi reh lai tak chuan Fehtea nî chu a vahpa te inah a kal nghal var a. Saithangpuii nena an puan bang dun titi zawng zawng chu sai lovin a vahpa chu a hrilh fai vek a. Ani chuan, "Ka nî hi mi i sawi hmuh leh chiam thin a, an rilru tak tak i hre phak awm si lo a. Mi te chu an fing a, ṭawngkam na na na chu ui lo leh, mi rilru tihnat duh lovin an ṭawng thiam a. Chuvangin, an ṭawngkam ṭha-ah i lungawi ringawt te hi a ni mai lo maw? Chawtak khûka khûkpui tlak thu engmah a la chhâk chhuah loh chu," a ti a. A nî chuan, "A ṭawngkamah ngawt phei zawng lawmna tur engmah lang lem lo e. Mahse a sawitu hawiher leh a sawi lai che zia-in thutak a pai tlat a lawm," a ti ve si a.

BUNG 16

Zangkhua a bungbu ta

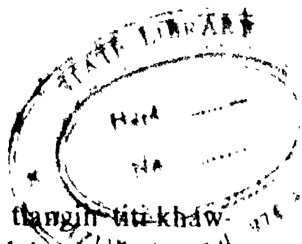
TUKṬHUAN ei hun mi reh lai takin tapchhakah chuan lalnu, lalpa, Saithangpuii leh lal bawi-h Hluncheuva chu meilum aiin an ṭhu a. Chutih lai tak chuan Fehtea palaite an lut a. Palai an nih chu sawi ngai lovin an hmel aṭang chuan an hre nghal mai a. Chuvangin, an lalpa chuan an thukhawchâng tur chu Hluncheuva chuan hre ve lo se a tih avangin, sehuang a sial chhuah turin a tir nghal a. Lalpa chuan, "Tukin taka eng nge pawi-hai awm ta a, in rawn lan teh hlawl?" a ti a. Anni chuan, "Michhe tangrang lo leng lut hi miṭha a min siam ve turin in khawngaihna kan dil chawt mai dawn che u a nih hi," tiin an chhang a.

Lalpa chuan, "Keini siam theih amawi em in nih ang le, hei tuibur hi a al ngut emaw, han hmuam teh u," a ti a, tuibur a'n ṭheh a. A palaite kianga lo awm ve chu mawi a tih loh avangin, Saithangpuii chu bahzar lamah a puanbu en rual duh chhuanlamin a phei ta thuai a. Palai chuan, "Hei le, Thangpuiipa, zah fakah lu em chhum suh ti a chhâlin, zu-a thîk loh, va-a thîk loh Fehtea chuan Thangpuii hel zo ta ngang hek lo. Ni leh thla kara leng em kan hawl thlak phak rual a nih loh hre chungin, kan lawh phak loh, in khawngaihna avangin a rawn kur hniam thei dah law maw, ti a beiseiin lal inpui sang kan rawn kai ta ringawt mai a ni," tiin thu hmawr a'n ṭan a. Pakhat zawk pawh chuan, "Ni e, kan neihin lal neih a cho lah kan ti lo, kan hmelin lal hmel a cho e lah kan ti bawk hek lo. Amaherawhchu, keini akara pakar, lal fanu man leh mual sah sa

awm ang ang zui tur chuan Ţiau-a chhumpui zing pawh zui theih inhuamin kan lo leng ve zawng a ni. Kàn thu a chhana lak min lo thiam sak la: Kan hmelin Thlangpasaisira hmel a el phak lohzia kan hria a, kan neihin Lersia neih sum a el pha na hek lo. Thangpuii laka uanna tur engmah nei lovin kan duhna kan rawn tilang ta ngawt mai zawng a nih hi," tiin thu thliah thiam takin a'n ţawng tuihnih ve a.

Chutah lal chuan, "A ni tak maw..., chutia keini akar min duh der ve chu kan hnial rual em in nih ang? Amaherawhchu, in hriat angin hei, Darzo khuaah hian 'lal a bovah hleimualrang a lal' tih ang deuhin a hmingin kan lal ve chu a ni a. Lal ni ve ta cheng, kan upate pawhin eng nge ngaihdan an neih? Keini a nu leh pa ai pawha pawimawh zawk ka upate ka lo rawn ang e. Anni'n ţha an tih phawt te chuan eng nge, keini hnial rual em ni ang? Tin, kan nauvi pawh a neitu tur a ni a, a ngaih dan pawh kan hriat loh chuan mualpho lohna turah pawh kan mualpho ang e. Amaherawhchu, keini hi zawng thu sûkthlêk kual thuipui chi kan ni lo a, amah Fehtea ngei pawh kan upa a ni a. Chuvangin, in rawn lan leh hun tur pawh chumi hun khami hun tih tunah sawi lawk ţul lo teh se, kan la inhre mai ang," a ti a. Titi khawchang dangte an sawi hnu chuan palaite chu an chhuak leh ta a.

Lalpa lo chhan dan chu thlamuanthlak fahranin lang lo mah se, an hlawhchham dawn lo a ni ang tih chu an luh tirha Saithangpuii hawiher leh mitmei aţang chuan an inngaihbel thlamuang ngawt a. Chumi ni chawhnu thlang-her lai chuan lalpa, lalnu leh an upa

min zual pahnih te chu zu khâwn thangin titi khâw-châng an sawi a. Chutia an titi lai tak chuan lal sachhiah pe-in Fehtea nau (a farnu) chu a lo lut a. "Hei, Maman nghalchang a kap a," a ti a. Lalnu chuan, "An thawm pawh kan va hre lo ve, chutia engah nge ngawi renga a lo kah leh tak bik? Sum engti nge?" a ti a. Ani chuan, "Sum ruk tiin ka hria," tia a chhan pah chuan a chhuak leh mai a.

Fehtea sa-dar rawn pek a zarah Fehtea lam hawia engmah sawi ri chuang lovin lalpa chuan, "Hei, ka upate rawn duhna che u ka nei a. In hriat angin kan fanu hian lal fapa tlang chang tur inleng eng emaw zat a lo nei ve tawh ṭhin a. Mahse a la rem lo a ni ang e, tun thlenga la lêng ta chu. In hriat angin kan fa neihchhun liau liau a ni a, khual khaw lama khuandîma min kal bosan daih tur chuan kan ngaingam lo nupa a ni ber a. Tualchhungah lah min duh der awm tumah kan la tawng na bawk hek lo. Keini akar min zuam lo ve khanglang te pawh a ni thei e. Khualkhaw lam saua Thangbawihi tirh liam kan hreh nachhan pakhat pawh: Ṭawngkhawlo ni suh se, tuisik lem sual pawh lo tawk ta ila, kan tlang hi ṭhuttu awm mumal lova a awm mai tur chu kan ngai ngam mawlh lo a. Thangbawihi hian tualchhungah pasal nei se chuan, kan makpa chuan kan tlang hi a ṭhut zui thei mai dawn a. Keini tan lah thlamuanga awmna a ni dawn bawk nen. Nangni hian eng ang chiahin nge maw tualchhhunga pasal neih hi in ngaih le?" tiin a zawt a.

A upate pahnih chuan, "Kan sawi ve phak a awm hauh lo na-in min râwn a nih chuan tualchhunga

kaltir bak i khuate tan leh in nupa tana thlamuan-awm tur chu a awm lo ang. A nei tlak tur an awm lo ang tih a hlauhawm zawk pawh a," an ti a. Lalpa chuan, "Tun hma deuha in lo sawi thu-khaw-chan dan khan 'Sihhuaia kaptu apiangin Thangpuii chu an nei tur a ni' in ti khan ka hria a. Hei Fehtean a rawn kap chu a ni ta a, eng nge in rilru ni ta zel?" tiin Fehtea palai tirh thu sawi chhuak duh chiah lovin a'n vehthlem vel a. A upa pakhat Hratliana chuan, "Min rawn der tak tak i nih ngai chuan kan ngaihdan dik tak pawh zep hunin ka hre lo a. Fehtea hi heti khawpa tlangval fel leh kan khawtlang chawimawitu ber mah ni se, khati khawpa a thangtlawm danah khan awm chu a awm a nih ka ring a. An sawi nazah zawngte phei kha chu a dik vek kher lo ang. Mahse 'pân lovah tho a fu lo ve' tih angin thil ni lo hulhual ringawt chu an sawi ka ring lo a ni," tiin an lal fanu Saithangpuii chu an pu fapa tana duhsak ru tak chungin a ṭawng a.

Upa pakhat zawk chuan, "Kei chu Fehtea an sawi hmingchhiatna zawng zawng kha a bul tumtu kan upa fapa Sangtuala ngeiin dâwt a nih thu Sihhuaia lu sa kil zan khan a inpuang tawh a. A kha tih tawh ber aliamah kei zawng sawi leh sel tur dang awmin ka hre tawh lo. Dâwt muhlum a nih chianzia chu Sangtuala chalah phung a tawp tih amah ngei a inpuang a, ngawi mai mai tawh ila a ni mai. Amah-erawhchu, kan fiamthu ang a Sihhuaia kaptu kher neihtir tum erawh chu a dik ber hauh lo ang a. Tin, in sawi ang a tualchhung ngeia pasal a neih chu a ṭha a lawm, a neih tura te chu tupawh lo ni se.

Tunah Fehtean Sihhuaia a kah vang ringawta neihtir tumna a ni chuang lo a, Fehtea rilru lah kan hre na hek law. Thangpuii lahin a hmel duh zawng a lo ni kher lo thei bawk a," a ti a.

Lalpa chuan, "A nih leh Fehtea chuan duhin palai hial tirin Thangbawihi hi min rawn dil ta chawt mai se la, engtin nge kan lo chhan ang?" tiin pehhel deuh takin a'n zawt thawi a. Upa Hratliana chuan, "I fanu pasal tur chungchangah chuan in nupa thu thu a ni mai a. Amaherawhchu, tuna min rawn der anga kan thu leh hla in ngaithla dawn a nih chuan, Thangbawihi hi hetia unau darg pawh nei lova tumbu vuih ngawk ngang hi a ni a. Hmaichhanah han ti ta che u ila, amah lal fanu chhuanawm ber pawl a nih-ah bawk si chuan, lal fapa tlang chang ngei tur nei lo chuan khual a kai hauh lo turah ka ngai a. Tin, sawi tawh ang a tualchhungah pasal chhiatha neiin kan hmuh phakah kaltir mai ila in ti a nih chuan, lal makpa sakawl mei zial a nih ang a Darzo tlang ṭhuttlak ngei tur, mualkil miṭha fapa, lal rorelna eng hmu phak mi ngei a nei turah ka ngai tlat a ni.

"Khual chhawng hmai fai ringawt emaw, mikawlh-sakawlh laka huaisen ringawt emaw pawh, khawtlang roreltu atan chuan an ṭha kher lo thei a. Tin, in chhung-khur seilennain a ken loh lutuk mihring hi zawng, tlema an dinhmun a ṭhat deuhin an ro a khain an chemhrah lal duh a. Chu avang chuan tualchhung mi awm thei deuh fapa ngeiin nei se. Hmelthai fa leh chhungkaw nun mumal lo aṭanga zi chhuak zawng Thangbawihi tan a ṭha lo ang, an rilru

a puitling khawchhuak ţhin lo. Lal makpa mah ni se tlang hial la ţhut tur a nih dawn avangin, nanga hmeithai fa tih ang reng, daitama vawk-ek leh liankual zinga seilian leh tlang sel mihring ang chi zawng ka duhsak hauh lo che u," tiin lal hmangai tak ţawngin thu rawn a pe a.

Chumi zan chuan lalnu leh lalpa chuan an muthmunah an fanu inleng neih chungchang chu zawi tê tê hian an sawi a. An ţawng chu Saithangpuii chuan mu meng chungin ngawi rengin a lo ngaithla ve kiau a. Saithangpuii pawh a lo la muhil bik lo tih a hriatin a pa chuan, "A nih Thangbawih, Sihhuaia nen khati khawp khan khaikhin in ni ţhin a. Ka upate nen pawh, Sihhuaia kaptu apiang, tlangval hnahkhat an nih chuan Thangbawihi hi neihtir ila a ni mai,' kan lo ti fiam khum ţhin a. Tunah hei, Sihhuaia kaptu ngei chu a lo lengin, keini saisik leh kamkeu azeng lah a ni lo. Engtin nge kan lo chhan dawn le? I rilru tak tak hriat a va hun em?" tiin a fanu chu a zawt a. Saithangpuii chuan, "Vawiina kan upa i rawnte khan an sawi dawt lo na-in an ţawngkamah khan Fehtea chu an iai viau khan a lang a. Kan upa te berin an iai si chuan," a ti a. A pa chuan. "Kan upa rilru kha chu i hre thoin ka ring a, a laina hnai ţana a duh che avanga khatia ţawng kha a ni a. Kha kha chu ngaih khata ngaih mai chi a ni ang," a ti a. Saithangpuii chuan, "Sangtuala tan maw? A teuhin a hnai lo. Sangtuala run luih nan Fehtea chu ka nei teh poh emaw chu ni dawn ang aw," tiin fiamthu ţawngkam titihin a a chhang a.

A nu chuan, "Thangbawih, fiamthu lovin, Fehtea chu i inleng neih lai a ni a, lo chhan dan tur pawh i pa nen kan thiam lo. Fehtea neih i hnial lo a nih chuan keini i nu leh i pa hi chuan engmah hnialna kan nei hauh lo a nia, i rilru tak tak hriat a hun tawh hi. Eng nge i ngaihdan chiah?" tiin tih tak hmaipu-in a'n zawt leh a. Saithangpuii chuan, "Tak taka-na, nangni ka nu leh ka pa'n rem in tih chuan in thu thu a ni mai a lawm," tiin a chhang a. An fanu-in Fehtea chu a iai hauh lo tih an hriatin, anni nupa chuan engtikawng maha hnial an tum lo. Saithangpuii muthilh hnu chuan an nupa-in an titi chu an chhunzawm zel a.

Lalnu chuan, "Thangbawihi mitmei ka enin a hnial lo tih ka hre mai a. Fehtea hi a ngaizawng ru tlat ni a ka hriatna a rei tawh asin. Hmana Rohrima nupui thih zana an lungrual dun dan te leh Sihhuaia lu an rawn thlen zan a, lawmpui tura mi reh lai hun kher a chuh te kha ka hriat thiampui mai a. Khwilo ni dawn se, Ralvani a kherh chhuak ziah bawk nen, a ngaihbel theih khawp asin. Hetia tualchhunga a hmel duh zawng tak leh, tlangval duaidim lo tak a tawng hi keia hmeichhe rilru-ah chuan tihzia ka tikhawp mai," a ti a. An pa chuan, "A lo nih daih tawh tak chu. Chu avang pawh chu a ni mahna, khati zat inleng a lo hnar hlawm tâk nachhan pawh," a ti ve mai a. Tichuan, a tuk lawk aṭang chuan, **'Saithangpuii leh Fehtea an innei dawn'** tih chuan khua a khat ta nghal a.

Lal makpa neichhun a nih dawn tâk avang chuan

Fehtea chungah mi'n bengvar an chuhin ţhat an chhuah thar theuh hlawm a. Tun hma kha zawnga a laka chimawm leh elreltu huaisar ţha zawng pawh Fehtea laka zah bosala ţhat chhuah thiam thiam leh a pamham ber te an ni leh a. Fehtea tihlawm loh hlau-in an phili chung hlawm a. Mahse Fehtea chuan a ţhian hlun Thatkima bak tumah dang a ûksâk chuang lo.

Tuifur a tlak hma-in Saithangpuii leh Fehtea chu an innei ta a. An inneih zan chuan Fehtea nî pasal chuan, an pu Fehtea an tih dana a thinrim hrîkthlakna remchangah hmangin, a ruih lungpuam lai denchhenin, "Kan fel loh avanga mi mi'n demna chu thu dik a ni a. Min huphurh avanga min elreltute min sawi chhiatna chu an suahsualna rilru lai langtu lek a ni bawk. Dâwta min sawi chhetuten min sawi leihnawn avanga kan tlang-tlak lohna chuan rual elna min siam a. Min dotute avanga khaw hawina hre lova kan awmna chuan tum ruhna min neihtir bawk a. Khati khawpa kan chhiatna zawngtute khan, eng kan nih lohzia hria se zawng khati khawp khan min er duh hauh lo ang le. Darzo khawtlang chawimawitute chu Darzo khaw nula leh tlangvalte hi in nih avangin, he kan Darzo khaw tan bian Fehtea pawh a inpe mai a ni. Chu in inpekna chuan hmun sangah zaninah hian in hlangkai ta a, nangmahni avanga he dinhmun hi chang phak chauh a ni zawk. A thu hrimah kan ropuina hi mahni inkhumtir thil a ni lo a, mite min khumtir avang chauhva ropui kan ni zawk si thin.

Mi pakhatin, 'Fehtea tan zângkhua a bungbu ta bawk a, a ertute tan chuan a tuar hlelhawm ngawt ang le,' a ti a ni awm e. A ni ngawt mai, tunah chuan zângkhua a bungbu ta kan ti thei ang a. Mahse zângkhaw bungbut hun hi 'phuba lak hun' tihna a ni lo, 'khua a var dawn ta' tihna a ni zawk. Chuvangin, Darzo khaw tan khua a var dawn ta a ni tih i hre ţheuh ang u. In-erna leh inphiarna te hian mihring nih chhungin thil ţha a chhuah ngai lo a, intlawn vak vakna te lahin vui leh vaina a hring bawk ţhin. Keini khua hi zawng inhuphurh avanga iner lovin, mahni hmasial avanga mi tluang tai lo leh, mi sei hlei pawhthlak tum lovin i inhmangaih tlang dial dial ang u. Duhâmna leh mahni ţanghma chauh ngaihna hian khua a hmuh ţhin loh avangin, 'mi âwkhrâwl an hlawh-tling thei, mahse an tlu thut thei' tih a nih ngai kha. Tute hi nge la inmamawh tura-te kan inhre si lo. Upa-in 'kan dam leh tlang khatah, kan thih leh ruam khatah,' an lo ti ţhin angin i khawsa-ho zawk ang u.

"Aw le, zanin hi kan chhungkaw blim zan a ni a. Chung thu sawi chu hun lo hle in lo ti pawh a ni thei e, mahse kan lawm êm avangin kan lawm lai denchhena lawm thu lo deuh pawh sawi hun niin ka hre ve tlat a. Thinrim laia thinur thu sawi zawng ţhian ţhate sadai ţhiah palh a hlauhawm ngai e. Thinrim hunah lawm thu sawi leh hlauh ila, thinrim nghawng a na lo deuh nge nge hian ka hre ţhin. Zanin hi kan chhungkaw tan chauh ni

lo, tu tan pawha hlimna bul inṭan zan a nih theih ka duh a. Chuvangin, a tua-te pawhin kan hun tawng meka kan khawtlang tinuam lotu thil hliah botu leh thu mu hnu chang turin zanin hi hman tum ṭheuh ila. Kan lal fanu pasal neihna hian Darzo khawtlang tan hamṭhatna leh hmuingilna a thlen theih nan, malsawmna bul inṭan zan lo chang rawh se," tiin Fehtea nî pasal chuan an chhungkaw aiawh ang deuhin, chu zan chu remchanga hmangin an thin natna a hrithla ta a ni.

=x0x=